

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2016

Petra Macháňová

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Mimočítanková četba pubescentů

Bakalářská práce

Autor: Petra Macháňová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Petra Macháňová

Studium: P131363

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Mimočítanková četba pubescentů**

Název bakalářské práce AJ: Out-of-reading book texts of pubescents

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na srovnání individuální zájmové četby pubescentů a nabídky doporučené četby učitelem na 2. stupni ZŠ a v nižších ročnících gymnázií.

TOMAN, J. Dětské čtenářství a literární výchova. Brno: CERM, 1999. ISBN 80-7204-111-8.
GEJGUŠOVÁ, I. - KUBECZKOVÁ, O. Nové pohledy na českou literaturu a její vyučování. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2004. ISBN 80-7368-015-7. CHALOUPKA, O. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros, 1982. TRÁVNÍČEK, J. Čteme? Obyvatelé české republiky a jejich vztah ke knize. Brno: Host, 2007. ISBN 978-80-7294-270-1. TOMAN, J. Současná česká literatura pro děti a mládež. Brno: CERM, 2000. ISBN 978-80-904247-2-2.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Čuřín

Datum zadání závěrečné práce: 19.1.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením Mgr. Petry Bubeníčkové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26. 5. 2016

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Petře Bubeníčkové, PhD. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

MACHÁŇOVÁ, Petra: *Mimočítanková četba pubescentů*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 52 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce pojednává o čtenářství pubescentů a jejich vztahu k doporučené literatuře. V teoretické části je zmíněna základní terminologie, historicko-společenské pozadí současného čtenářství, faktory rodina a škola, podílející se na výchově čtenáře a psychologický vývoj dítěte po pubescenci. Podstatou celé práce je výzkum, který analyzuje seznamy doporučené literatury a sbírá poznatky o současném vztahu žáků k doporučené literatuře. Výzkumný vzorek tvoří studenti Rychnovska. Hlavním cílem bylo zjistit, zda vyučující volí pro žáka vhodné seznamy.

Klíčová slova: čtenářství, pubescent, doporučená literatura, Rychnovsko

Annotation

MACHÁŇOVÁ, Petra: *Out-of-reading book texts of pubescents*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016. 52 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor Degree Thesis is focused on reading of pubescents and their attitude to recommended literature. In the theoretical part of Bachelor Degree Thesis I explain the basic terminology, historical and social background of contemporary reading, the family factor and the influence of school, which contribute to the upbringing and the psychological development of readers up to puberty. The quintessence of the whole thesis is the reasearch, which analyses lists of recommended literature and collects knowledge about the current relationship of students to the recommended literature. The research sample includes students of Rychnov nad Kněžnou region. The main point was to determine, if the teachers are picking the right list of book to read for the students.

Keywords: reading, pubescent, recommended literature, Rychnov nad Kněžnou region

Obsah

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TERMINOLOGIE	12
1.1 Mimočítanková četba	12
1.2 Čtení, četba a čtenářství.....	12
1.3 Čtenářský akt.....	13
1.4 Čtenářská gramotnost.....	13
1.5 Funkční gramotnost	14
2 HISTORICKO – SPOLEČENSKÉ POZADÍ DNEŠNÍHO ČTENÁŘSTVÍ	15
2.1 Starší generace.....	15
2.2 Střední generace	16
3 DĚTSKÝ ČTENÁŘ	17
3.1 Dětský čtenář a rodina	18
3.2 Dětský čtenář a škola	19
3.3 Recepce dětského čtenáře	21
3.4 Čtenářské potřeby dnešních dětí.....	21
4 PSYCHOLOGICKÝ VÝVOJ ČTENÁŘE	22
4.1 Psychologie předškolního dítěte	22
4.2 Psychologie dítěte mladšího školního věku	23
4.3 Psychologie pubescenta	23
PRAKTICKÁ ČÁST	25
5 SEZNAMY DOPORUČENÉ LITERATURY - ROZBOR	25
5.1 Škola č. 1 – Základní škola Solnice	25
5.2 Škola č. 2 – Základní škola Masarykova v Rychnově nad Kněžnou.....	26
5.3 Škola č. 3 – Základní škola Javornice.....	26
5.4 Škola č. 4 – Gymnázium F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou	27
6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	28

6.1	Vnější faktory ovlivňující četbu	29
6.2	Oblíbenost literárních žánrů	31
6.3	Neoblíbenost literárních žánrů.....	34
6.4	Četnost jednotlivých literárních žánrů v doporučené literatuře.....	37
6.5	Oblíbenost knih	38
6.6	Zájem dětí o mimočítankovou četbu.....	40
6.7	Zájem dětí o doporučenou literaturu	42
6.8	Vlastní vnímání mimočítankové četby pubescentů	44
7	SHRNUTÍ	46
	ZÁVĚR	48
	POUŽITÁ LITERATURA	50
	SEZNAM PŘÍLOH	52

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat problematikou mimočítankového čtení pubescentů. Konkrétně se zaměřím na školní doporučenou četbu, její výběr a vhodnost. Problematika dětského čtenářství se v poslední době stala často probíraným tématem, ke kterému vzniklo mnoho odborných prací a studií. V této práci se chci zaměřit jak na problematiku čtenářství z pohledu pubescentů, tak z hlediska učitele.

Téma jsem si vybrala ze dvou důvodů. Za prvé spatřuji v zadávání doporučené četby obrovský doposud promarněný potenciál. Učitel má jedinečnou možnost ovlivnit čtenářství svých žáků nebo výběr jejich četby ve formě seznamu doporučené literatury. Z pozorování některých škol jsem však dospěla k názoru, že tento seznam je často velice zastaralý a neodpovídající dnešním čtenářským preferencím pubescentů. Prvotní impuls k této myšlence mi dal můj mladší sourozenec, který mě požádal o pomoc se zpracováním čtenářského deníku. Dal mi proto k dispozici seznam své povinné literatury. Ten mi přišel naprosto nevhodný a od četby spíše odrazující.

Bakalářská práce bude rozdělena na dva hlavní oddíly, a to na teoretickou a praktickou část. V první teoretické části objasním základní terminologii, která se váže k tématu mimočítanková četba. Ve druhé kapitole teoretické části charakterizují historicko-sociální pozadí současného čtenářství včetně preferovaných knih současných i předchozích generací. Třetí kapitolou charakterizují dva nejdůležitější faktory, podílející se na výchově dětského čtenáře, rodinu a školu. Ve čtvrté kapitole se zaměřím na psychologii dětského čtenáře s důrazem na období pubescence.

Druhá, praktická část bude rozdělena na dvě kapitoly. V první kapitole stručně popíšu seznamy doporučené literatury, které mi byly poskytnuty školami, na kterých jsem prováděla výzkumné šetření. V kapitole druhé bude popsána příprava, realizace a vyhodnocení výzkumu. Kvantitativním šetřením chci zjistit, jaký je vztah žáků šestých a devátých tříd k doporučené literatuře a ke čtení obecně na Rychnovsku. Zabývám se zde Rychnovskem. Rychnovsko je místo mého působiště a výsledky z okolí jsou pro mne nejcennější. Výsledky šetření porovnám ve vhodných bodech se seznamy doporučené četby.

Cílem výzkumu je zhodnotit vhodnost seznamů doporučené četby zadávaných jednotlivými školami, vysledovat čtenářské preference pubescentů a zjistit rozdíly v přístupu ke čtení mezi jednotlivými ročníky a pohlavími.

Šetření vzniklo ve spolupráci s rychnovskými školami, a to se Základní školou Solnice, Dobrušská 81, Základní školou Javornice, Základní školou Masarykova 563, Rychnov nad Kněžnou a Gymnáziem Františka Martina Pelcla, Hrdinů odboje 36 v Rychnově nad Kněžnou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Terminologie

Úvodem své bakalářské práce vymezím několik základních pojmů, které poslouží k lepšímu pochopení stěžejního tématu práce. Nejprve se zaměřím na hlavní pojem mimočítanková četba a poté stručně charakterizuji pojmy čtení, četba a čtenářství, čtenářský akt, funkční gramotnost a čtenářská gramotnost.

1.1 Mimočítanková četba

Jedná se o souhrn souvislé a doporučené četby vybraných děl na školách a individuální četby žáků. Pod pojmem souvislá četba rozumíme texty či díla, která žáci čtou v rámci výuky společně pod vedením učitele. Až do 90. let 20. století byla tato četba regulovaná vzdělávacími osnovami. Druhem četby, na který se v této práci zaměřuji nejvíce, je četba doporučená, jinak řečeno povinná. Jedná se o tituly, které jsou učitelem či školou vyžadovány po žácích jako doplňkové v rámci přípravy na výuku.

Třetím pojmem je četba individuální. Tento termín zahrnuje jakoukoli četbu, kterou si žáci zvolí, ať už za účelem relaxace či s jiným úmyslem. Učitelé mohou tuto četbu ovlivňovat například informacemi o dílech při výuce, ale konečné rozhodnutí je na žácích.¹

1.2 Čtení, četba a čtenářství

Pojem čtení znamená porozumění textu v jeho grafické podobě. Podle toho, za jakým účelem čteme, dělíme čtení na několik forem, jako například orientační, výběrové, kritické, tvořivé, korekturní či adaptivní čtení. Každé z těchto čtení uplatňujeme buďto zvlášť, nebo kombinujeme několik forem dohromady.

Dalším pojmem je z hlediska pojmosloví důležitý pojem četba. Jak píše Gejgušová (2011): „*Termíny čtení a četba mohou být vnímány jako synonymické, opět je možno četbu chápat jako komunikační aktivitu i jako to, co je předmětem čtenářova zájmu; na rozdíl od výrazu čtení zahrnuje termín četba hledisko dlouhodobosti a systematickosti.*“² Pojmy čtení a

¹ Gejgušová, Ivana: Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole. 1. vyd., Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1. S. 15

² Gejgušová, Ivana: Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole. 1. vyd., Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1. S. 14

četba jsou tedy významově téměř stejné, četba se liší pouze tím, že ji čtenář vykonává dlouhodobě a systematicky.

Třetím pojmem, čtenářství, je vymezována aktivita dlouhodobého charakteru spojená se zálibou ve čtení. Charakter čtenářství se vyvíjí od dětského věku, je proměnlivý a mají na něj vliv různé faktory, kterými se zabýváme v dalších kapitolách. K samotnému pojmu čtenářství se dále pojí pojmy čtenářský návyk, což je chování jedince ve vztahu k četbě, knize, apod., čtenářský postoj, který zahrnuje samotný názor jedince na čtenářství nebo jím čtené texty, a čtenářský zájem, který je spojen s psychickými potřebami jedince a je ovlivňován jeho vnějšími a vnitřními faktory.³

1.3 Čtenářský akt

Čtenářský akt samotný má 3 základní faktory: sociální, psychologické a recepční. Sociálními činiteli jsou především rodina, škola, kulturní instituce (knihovny, apod.), místní a regionální stimuly, dále pak nabídka knižního trhu, masová média, zájmové aktivity dětí, úroveň jejich vzdělanosti, dobové chápání literární tvorby, normy a hodnotící kritéria, národní příslušnost, geografické prostředí, atd.⁴

Za psychologický faktor považujeme obecné, specifické a individuální mentálně psychologické dispozice dětského čtenáře v jednotlivých stádiích jeho ontogeneze (mezi sedmým a patnáctým rokem), stupeň rozvoje inteligence, poznávacích a emočně volních procesů a stavů, vědomostí, dovedností, schopností, návyků a sklonů, typ vyšší nervové činnosti, psychologické založení, charakterové vlastnosti, pohlaví, aj.⁵

Z hlediska čtenářské kompetence je nejdůležitější rozvoj psychologických funkcí: vnímavost, pozornost, paměť, představivost, fantazie, emocionalita, logické a obrazné myšlení spjaté s řečí a vyjadřováním, úroveň techniky čtení a celkové čtenářské kultury.⁶

1.4 Čtenářská gramotnost

Čtenářská gramotnost je definována jako „... *schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k aktivní účasti ve společnosti.*“ (Straková, 2002, s. 10)⁷.

³Gejgušová, Ivana: Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole. 1. vyd., Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1. S. 13-14

⁴Toman, Jaroslav. Dětské čtenářství a literární výchova. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1999. ISBN 80-7204-111-8. str. 4

⁵tamtéž

⁶tamtéž

Není tedy pro pubescenta důležitá pouze kvůli uspokojení vlastních čtenářských potřeb, ale především kvůli získání bohatých vědomostí a dovedností, které mu pomáhají ve snadnějším začlenění se do společnosti a také kvůli správnému pochopení a následnému využití přečteného textu například při dalším školním vzdělávání.

Čtenářská gramotnost je také úzce spojena s klíčovými kompetencemi, především s komunikativní kompetencí, kompetencí k učení a k řešení problémů.⁸

V České republice je podle výzkumu PISA z roku 2012, pořádaný členskými zeměmi OECD, čtenářská gramotnost na průměrné úrovni ve srovnání s ostatními zeměmi. Ve srovnání s předchozími výzkumy, u kterých bylo patrné postupné zhoršování českých žáků, dochází k výraznému zlepšení. Při srovnání dívek a chlapců dopadly dívky mnohem lépe než chlapci.⁹

1.5 Funkční gramotnost

Pojem čtenářská gramotnost může být často zaměňován s pojmem funkční gramotnost, který je pro čtenáře také důležitý, stručně se tomuto pojmu tedy věnuji také.

Jak píše Ivana Gejgušová ve své knize *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole* z roku 2011, pojmem funkční gramotnost rozumíme soubor dovedností, bez kterých se člověk v dnešní době nemůže začlenit do společnosti. Podle autorky nemůžeme společnost v dnešní době dělit pouze na gramotnou či nigramotnou, ale musíme brát v potaz i další aspekty. Gejgušová funkční gramotnost dále dělí na literární, numerickou a dokumentovou gramotnost.

V rámci mimočítankové četby je pro žáky nejdůležitější gramotnost literární, což je „*souhrn dovedností a znalostí, s jejichž pomocí je možno porozumět informacím obsaženým v rozmanitých textech věcné i umělecké povahy a dále je podle potřeby využívat*“ (Gejgušová, 2011).¹⁰ Je to tedy taková schopnost, díky které psané informace dokážeme nejen přečíst, ale také zpracovat, porozumět jim a dále je využít. Např. žák druhého stupně dostane za domácí úkol přečíst určité literární dílo a zapsat do čtenářského deníku hlavní myšlenku díla nebo děj s tím, že budou ve třídě o dané myšlence v následující hodině diskutovat. Bez výše popsané

⁷ Straková, Jana et al. *Vědomosti a dovednosti pro život*. Praha: ÚIV, 2002.

⁸ Doležalová, Jana: Čtenářská gramotnost a klíčové kompetence v kontextu současných proměn ve vzdělávání. In: *Příprava učitelů primárního vzdělávání*. ed. Bartošová, Iva. 1. vyd., Hradec Králové, 2005. Nakl. Gaudemus Univerzita Hradec Králové. ISBN 80-7041-199-6. S. 111-112.

⁹ Kolektiv autorů: *České děti jako čtenáři*. 1. vyd., Brno, 2014. Vyd. Host. ISBN 978-80-7491-492-8. S. 99.

¹⁰ Gejgušová, Ivana: *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole*. 1. vyd., Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1. S. 11

čtenářské gramotnosti by byl sice schopen mechanicky přečíst dané dílo, ale nepochopil by ani hlavní myšlenku, ani hlavní děj a bez funkční gramotnosti by nebyl schopen danou myšlenku využít pro následující diskuzi.

2 Historicko – společenské pozadí dnešního čtenářství

V této části se zaměřím na průzkum historicko-společenského pozadí čtenářství dnešní starší a mladší generace. Čerpá se zde z poznatků provedeného roku 2007, které bylo zaměřeno na tehdejšího dospělého čtenáře od 15 do zhruba 65 let. Proběhlo pod patronátem Ústavu pro českou literaturu AVČR, v.v.i., a Národní knihovny ČR. Tyto fakty jsou důležité z hlediska pochopení dnešních dětí a jejich formování vztahu ke knihám.¹¹

2.1 Starší generace

Dnešní starší generace zažila srpen 1968 v pubescentním věku. Mladou dospělost prožili v době hlubokého komunismu. Pro tuto generaci byly k dispozici v dětství různé kluby, které mohly sloužit jako inspirace, např. Klub mladých čtenářů, Knihy odvahy a dobrodružství nebo překlady cizích autorů. V pozdějším věku pro ně byli vzorem písničkáři jako Karel Kryl. Četba pro ně měla hodnotu především jako forma odporu proti totalitnímu režimu. Patrná je i cenzura. Zakázaní autoři pro ně proto byli mnohdy tím největším lákadlem. Televize je pro ně již samozřejmostí a dobře se vyrovnali také s příchodem internetu. Kniha pro ně byla a stále je symbol společenské prestiže.¹²

Podle výzkumu, který v roce 1971 provedl O. Chaloupka na čtenářích od 11 do 15 let, zajímaly tehdejší pubescenty zejména knihy bohaté na děj a faktografické údaje, dialogizované, s gradací syžetu.¹³

Mezi nejpopulárnější knihy individuální i doporučené četby se řadily například vědeckofantastické romány J. Verna a S. Lema, knihy pro dospělé od K. Poláčka, K. Čapka, E. Basse či R. Těsnohlídka. Z uměleckonaučné literatury a cestopisů byly nejčtenější knihy Saharou a pralesem od E. A. Elstnera, Kam nedosáhne hlas od L. Součka nebo Po stopách sněžného muže od J. Gregoryho. Za nejčtenější dobrodružné knihy a knihy s dětským hrdinou

¹¹ Trávníček, Jiří: Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize. 1. vyd., Brno, 2007. Hostydatelství s.r.o. ISBN 978-80-7294-270-1. Str. 37.

¹² Trávníček, Jiří: Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize. 1. vyd., Brno, 2007. Hostydatelství, s.r.o. ISBN 978 – 80 – 7294 – 270 – 1. str. 39

¹³ Zachová, Alena: Čtenářství a čtenářská gramotnost. 1. vyd., Vlkov, 2013. Nakladatelství Heleny Rezkové. ISBN 978-80-904449-7-3. S. 33

označovali pubescenti Hrdinu Nika od E. Štorcha, Robinsona Crusoe přeloženého J. V. Plevou, Robinsonku od M. Majerové, Mládí na křídlech od H. Šmahelové a další.¹⁴

Podle Chaloupky si žáci vybírali převážně knihy určené nebo doporučené pro jejich věkovou kategorii a tím jim přinášely emocionální prožitek.

2.2 Střední generace

Touto generací je myšlena střední generace dnešní doby, měla ve svých studijních letech absolutní volnost při výběru knih, padá železná opona a do ČR se dostávají i zakázaní autoři. Nevýhodou je, že knižní nabídka se stává tak obrovskou a rozmanitou, že čtenáři ztrácejí pojem o tom, které dílo má určitou hodnotu a které nikoli.

Trávníček (2007) uvádí, že škola ztrácí svou prestiž z mnoha důvodů, ale asi nejvíce kvůli změně režimu, který přinesl mnoho změn, na které škola nedokázala tak rychle reagovat, a přesto, že ideologická agitace ze škol mizí, lidé stále dávají spíše na svůj vlastní úsudek, než aby si nechali poradit od učitelů. To je dáno za prvé psychickým vývojem a tím, že v pubertě dochází k období vzdoru a pubescenti se pokouší nalézt svou vlastní identitu a cestu k ní. Za druhé může být problematické i prostředí těsně po revoluci, kdy se mnozí učitelé, kteří mají socialistickou školu, mohou nesnadno adaptovat na nově vzniklou situaci a učí stále tak, jak byli zvyklí. Tím přirozeně mohou ztrácet autoritu u žáků. Čtenářská gramotnost sice podle studií v této době neustále klesá, ale pořád se drží poměrně nad průměrem v porovnání s ostatními zeměmi.¹⁵

Podle výzkumu, který provedla roku 1988 Jana Marhounová, patřili mezi nejoblíbenější spisovatele u chlapců šestého ročníku především J. Verne, K. May, E. Štorch, J. Foglar a B. Němcová. U dívek vítězily soubory pohádek, Babička a Divá Bára B. Němcové, Děti z Bullerbynu A. Lindgrenové, Barunka A. Zápotockého, Timur a jeho parta A. P. Gajdara, apod.¹⁶

Chlapci devátých ročníků si také vybírali tvorbu J. Verna K. Maye. Oproti šestým ročníkům preferovali navíc naučnou literaturu. U dívek vítězil dívčí román, knihy pro dospělé čtenáře, beletrizované příběhy ze života zvířat a populárně-naučná literatura.¹⁷

¹⁴ Chaloupka, Otakar: Horizonty čtenářství. 1. vyd., Praha, 1971. Nakl. Albatros. S. 17

¹⁵ Trávníček, Jiří: Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize. 1. vyd., Brno, 2007. Host-davatelství s.r.o. ISBN 978-80-7294-270-1. Str. 37-41

¹⁶ Marhounová, Jana: Čtenářem se člověk stává. 1. vyd., Praha, 1987. SNTL. S. 51-52

¹⁷ tamtéž, s. 51-52

Na rozdíl od dnešních pubescentů neměla tato generace takovou možnost výběru četby, rozptyl autorů tudíž není tak velký. Většinu četby tvoří intencionální literatura pro pubescenty.¹⁸

V dnešní době, kdy je hojně využíván internet a elektronika, je pro soudobého čtenáře těžké najít si stejný vztah ke knihám, jako výše zmíněná starší generace. Jsem však toho názoru, že by naopak mohla mít k literatuře obecně kladnější vztah než generace vychovávaná okolo revoluce. Za prvé dnes děti nejsou nuceny číst pouze literaturu schválenou centrálně, takže dítě by nemělo mít odpor ke knihám už od malička, za druhé je vydávána spousta zajímavých knížek, mezi kterými si každé dítě může najít něco, co ho zaujme, ať už za účelem studia nebo samostudia, nebo k relaxaci a zábavě. Za třetí vidím pozitivní i fakt, že jsou dnešní děti od malička zvyklé na různé tablety, mobily, počítače atd. a berou všechny tyto věci jako přirozenou součást života. Tato technika sice nemusí mít takový úspěch z hlediska zachycení literárního díla v elektronické podobě, ale dítě je přesto nuceno naučit se v tomto prostředí alespoň v základu orientovat. Bezděčně se tedy učí schopnosti vyhledávání pro něj potřebných informací a odfiltrování informací nepotřebných. Tato schopnost je důležitou složkou funkční gramotnosti. Případná touha dozvědět se dané informace nezkreslené bez vedlejších vlivů může dítě časem přivést zpět ke knihám.

Jestli se dítě stane či nestane čtenářem, ovlivňují také další faktory. Na některé z nich bych se chtěla zaměřit v následující kapitole.

3 Dětský čtenář

Faktorů, ovlivňujících dítě jak v negativním, tak pozitivním vztahu ke knihám, je mnoho. Někteří výzkumníci se domnívají, že jestli si dítě vytvoří vztah ke knihám, či nikoli, je ovlivněno již v prenatálním období dítěte. Matka může dítěti předčítat knížky nebo zpívat, čímž zároveň učí nenarozené dítě na její hlas. Obecně vzato, nejdůležitějšími faktory, které ovlivňují dítě ve vztahu k četbě, jsou především rodina a od šestého roku dítěte škola. Podstatnou roli hrají samozřejmě i další faktory, mateřská škola, vrstevníci, apod., budu se však věnovat pouze těmto dvěma nejdůležitějším, protože nejvíce určují další čtenářské směřování dítěte. Součástí kapitoly je také podkapitola Recepce dětského čtenáře a čtenářské potřeby dnešních dětí.

¹⁸ Zachová, Alena: Čtenářství a čtenářská gramotnost. 1. vyd., Vlkov, 2013. Nakladatelství Heleny Rezkové. ISBN 978-80-904449-7-3. S. 38

3.1 Dětský čtenář a rodina

Rodina je seskupení lidí, kteří přicházejí s dítětem do styku od jeho narození nejčastěji. Záleží z velké části na rodině, a především na rodičích, zda se svému potomkovi budou věnovat, číst mu odmalička dětské knížky, zpívat písničky, říkanky, apod., nebo zda mu na zabavení raději dají dnešní elektrotechnické hračky jako mobil, tablet nebo počítač. Šestým rokem začíná dítěti povinná školní docházka, vliv rodiny se postupně odsouvá do pozadí a primárním faktorem, který dítě ovlivňuje, se stává škola.¹⁹

Pokud se chce rodič na výchově svého dítěte podílet co nejvíce a hlavně co nejlépe, je potřeba, aby byly v rodině vyváženy co nejlépe určité složky. První složkou je přirozené prostředí dítěte. Rodiče by se měli co nejvíce snažit, aby se před dítětem nehádali a byli mu všeobecně „dobrým vzorem“. Jak píše Otakar Chaloupka v díle Rodina a počátky dětského čtenářství (1995), dítě častokrát ovlivňuje při jeho vývoji a vztahu ke knihám pro dospělého člověka kolikrát nepochopitelné věci, jako třeba když vidí svého otce, jak vyhazuje knihu do popelnice, nebo naopak úplně cizího pána sedícího v parku a čtoucího knihu.²⁰

Při vedení dítěte ke čtení by rodiče sice měli číst dětem, kupovat jim knihy či si o knihách povídat, ale v žádném případě by své děti neměli do čtení nutit. To totiž většinou vyvolá přesný opak a místo vytvoření pozitivního vztahu ke knihám a ke čtení v dítěti vyvolají akorát nechuť.²¹

Další složkou je vyrovnané rozvíjení a podporování rozmanitých zájmů a kroužků svého dítěte. Na pomyslných protipólech zde stojí dva extrémy. První, kdy má dítě tolik kroužků a zájmů, že neví, který si má vybrat a žádnému se tudíž nedokáže věnovat pořádně a pro žádný se pořádně nenadchne, druhý, kdy dělá dítě jen jednu věc, má pouze jeden zájem, kroužek a nerozvíjí tudíž nic jiného. Chaloupka říká, že se může jednat i o knihy. Není podle něj dobré, když je dítě sice velice vášnivým čtenářem, ale zanedbává na úkor čtení i komunikaci s ostatními dětmi, rodinou, apod.²²

Třetí složka, která je třeba zmínit, je dětský vztah k televizi, internetu a celkově ke všem médiím. Dnešní doba se už prakticky neodejde bez telefonů, počítačů a dalších věcí s nimi spojených. Negativa, mezi která patří například neuspořádanost televizních pořadů

¹⁹ Chaloupka, Otakar: Rodina a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-40-8. s. 16-17

²⁰ Chaloupka, Otakar: Rodina a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-40-8. s. 15-18

²¹ Kolektiv autorů: České děti jako čtenáři. 1. vyd., Brno, 2014. Vyd. Host. ISBN 978-80-7491-492-8. S. 102-104

²² Chaloupka, Otakar: Rodina a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-40-8. S. 20 - 22

v televizi nebo možnost nepravdivých a nepodložených informací na internetu jsou všeobecně známá. Co však ty pozitivní přínosy? Tím, že dítě sleduje televizi nebo filmy na počítači, prožívá sledované věci takřka na vlastní kůži. Nemusí si číst o vesmíru, ale může vidět na vlastní oči pravé záběry z vesmíru. Tím si zafixuje mnohem lépe a mnohem více poznatky a tím se lépe učí. Bohužel, tím, že vidí vše na vlastní oči, se zároveň okrádá o schopnost imaginace, kterou by při čtení knih muselo použít.²³

Internet oproti tištěným knihám přináší neomezenou flexibilitu. Informace na internetu se neustále rozšiřují a aktualizují, pokud chce dítě najít konkrétní heslo, není vázáno pouze na obsah či heslář, ale zadá daný pojem do vyhledávače, který mu ihned poskytne témata s daným pojmem spojená. Je potřeba naučit děti vhodně se orientovat i v oblasti těchto médií, která se čtením a čtenářskou gramotností souvisí takřka stejně jako knihy.²⁴

3.2 Dětský čtenář a škola

Úvodem zmíním, co Otakar Chaloupka ve své knize Škola a počátky dětského čtenářství píše téměř v závěru: „*Možnosti dítěte se nemusí naplnit, možnosti čtenářství se nemusí naplnit. Nemusí se naplnit ani možnosti učitele. Dokonce lze předem očekávat, že se nenaplní vždy.... rozprostřenost zodpovědnosti za dítě je daleko větší a značnou část této zodpovědnosti nese samo.... Počítat se stoprocentním úspěchem nemůže nikdo nikde, lékař v nemocnici ani učitel ve škole.*“²⁵ Tímto výrokem se nám Chaloupka nesnaží klamně sdělit, že ať se učitel snaží či nesnaží podpořit v dítěti rozvoj čtenářství, tak nesvede nic, ale že na mysl dětského čtenáře působí ve škole stejně jako v rodině mnoho různých faktorů a že je učitel není schopen ovlivnit všechny.²⁶

Prvním faktorem, který hraje zásadní roli v pozdějším vzdělávání dítěte a který učitel může či musí ovlivnit, je první dojem dítěte z učitele či učitelky při nástupu do první třídy. Učitel, nebo převážně učitelka je pro něj velkou autoritou a takřka členem rodiny. Většina dětí je namotivovaná a zvědavá, co budou ve škole probírat. To jim slouží jako tzv. „hnací motor“, kterého by měl správný učitel využít a podpořit při následném učení. Podle Chaloupky jsou pro samotné učení čtení, psaní atd. nejdůležitější tři věci. Proč, radost a zpětná vazba. Dítě by ideálně mělo mít radost z toho, že se může učit. Učitel by tedy neměl být zbytečně přísný, měl

²³ Bubeníčková, Petra. Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti. 1. vyd., Hradec Králové, 2011. Nakladatelství Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-165-5. S. 12

²⁴ tamtéž, s. 12

²⁵ CHALOUPKA, Otakar: Škola a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-41-6. s. 92-93

²⁶ CHALOUPKA, Otakar: Škola a počátky dětského čtenářství. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-41-6. s. 95

by dítě dokázat přiměřeně ohodnotit apod. K tomu, aby mělo radost z učení, přirozeně potřebuje chápat, proč by se vůbec mělo chtít učit, že nejde pouze o nutnost chodit do školy, ale že když bude chodit do školy, bude např. umět opravit pračku jako jeho tatínek. Třetí, zpětná vazba, by měla dítě pohánět vpřed tím, že si buď utvrdí, že danému učivu rozumí a může tudíž pokračovat dál, nebo zjistí, že má v něčem mezery a bude si to tudíž chtít opravit.

27

Pokud dítě zvládne výše zmíněné, může se posunout dál, ke zvládnutí čtení a psaní. (Chaloupka, 1995): „*Číst je zásadní proměna v procesech vnímání, je to úplně nové přijímání skutečnosti.*“²⁸ Dítě nejprve potřebuje dekodovat, co který znak znamená a poté se s ním sžít. Při správném pochopení grafických znaků – kódů – textu může dále pokračovat ve vzdělávání bez větších problémů se čtením.

Dalším důležitým faktorem, který hraje velkou roli při následném sebevzdělávání se, je první knížka, kterou si dětský čtenář vybere. Zpravidla sahá po takové četbě, se kterou se může vnitřně ztotožnit, která vystihuje jeho vnitřní pocity. Podle Chaloupky si všichni lidé, kteří se stali nejlepšími ve svých oborech, pamatují svou první knížku. Je proto důležité popostrčit dítě nenásilně takovým směrem, aby mělo chuť přečíst si druhou knížku, potom třetí, čtvrtou a s pátou už můžeme říci, že se z dítěte stal čtenář. V žádném případě bychom ale neměli rozmlouvat dítěti nějakou knihu, jeho zápal by se tím mohl potlačit, nebo úplně zaniknout.²⁹

Posledním faktorem, který do určité míry rozhoduje, zda dítě bude čtení bavit a který můžeme ovlivnit, je vztah k literatuře. Škola, zejména v rámci předmětu český jazyk a literatura, klade v rámci čtenářské gramotnosti při výuce hlavní důraz na rozvíjení techniky čtení a porozumění textu. Měla by se však snažit dítě také motivovat a probudit v nich zájem o četbu. Zde hraje hlavní roli stěžejní téma této práce, doporučená četba zadávaná učitelem. Čtenář, zejména v období pubescence, chce číst literaturu ne z povinnosti, ale protože vyhledává zábavu a něčím ho zaujme. Není proto vhodné nutit děti za každou cenu tituly, které jsou obecně považovány za klasiku. Chybou je také zakazování jednoduché četby. Naopak pro děti, které dostatečně nezvládly techniku čtení, je nepřilíš složitá literatura

²⁷ CHALOUPKA, Otakar: Škola a počátky dětského čtenářství. 1. vyd., Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-41-6. s. 15-20

²⁸ tamtéž, s. 26

²⁹ tamtéž, s. 33-38

nejvhodnější volbou. Může je více zaujmout a následně je může přivést ke složitějším titulům.³⁰

3.3 Recepce dětského čtenáře

U dětského čtenáře můžeme rozlišit 3 základní úrovně komunikace dítěte především podle věku na úrovni fragmentární, narativní a integrující.³¹

V první, fragmentární úrovni, vnímá dětský čtenář nejvíce hlavně emočně vypjaté situace, nezvyklé či komické epizody, úryvky nebo zápletky. Vnímá především části textu, které ho zaujmou a nevšímá si umělecké hodnoty díla nebo hlavních a vedlejších motivů.

Narativní přístup je typický pro starší školní věk. Dětský čtenář dokáže přistupovat k textu racionálněji, chápe příběh jako celek, ale stále příběh často ztotožňuje s realitou a nedokáže proniknout k hlubšímu smyslu textu.

Dítě, které dosáhne třetí, integrující úrovně, již dokáže chápat text jako uměleckou fikci a typizaci. Čtenář je schopen v plném rozsahu pochopit smysl a význam a umí k dílu zaujmout estetický, etický, filozofický či jiný postoj.³²

3.4 Čtenářské potřeby dnešních dětí

Jak popisuje Toman, děti nejvíce čtou kvůli naplnění svých relaxačních a emocionálních potřeb. To znamená, že četbou zahánějí nudu, baví je, psychicky se při ní uvolní nebo jim přináší citový zážitek a potěšení. Často čtou děti, které se touto cestou mohou snažit kompenzovat osamělost v reálném životě bez dobrodružství nebo fantazie. Také unikají od každodenní nezajímavé rutiny, stresu či povinností v racionální škole do světa romantiky, fantazie, dobrodružství, který jim knihy nabízí a naplňují si osobní přání, tužby a aspirace, nebo si představují, že jsou hrdiny v knížkách, které čtou.³³

Další početnou skupinu tvoří děti, které čtou, aby uspokojily své potřeby utilitárně poznávací. Jinak řečeno, hledají vědomě v knihách řešení, jak komunikovat s ostatními. Podle toho, jak se zachovaly postavy v knize, se následně chovají také nebo se

³⁰ Kolektiv autorů: České děti jako čtenáři. 1. vyd., Brno, 2014. Vyd. Host. ISBN 978-80-7491-497-8. S. 105-106

³¹ Toman, Jaroslav. Dětské čtenářství a literární výchova. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1999. ISBN 80-7204-111-8. str. 6

³² Toman, Jaroslav. Dětské čtenářství a literární výchova. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1999. ISBN 80-7204-111-8. str. 6

³³ Toman, Jaroslav. Dětské čtenářství a literární výchova. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1999. ISBN 80-7204-111-8. str. 8-9

alespoň inspirují. Obohacují si také dosavadní poznatky v oblasti společenské, přírodní, věcné, apod.³⁴

4 Psychologický vývoj čtenáře

V této kapitole se zaměřuji na psychický vývoj dětského čtenáře, zejména čtenáře pubescentního. Nejprve stručně shrnuji psychologii předškolního dítěte a dítěte mladšího školního věku a nakonec se více zaměřím na období puberty.

4.1 Psychologie předškolního dítěte

Dítě v předškolním věku se výrazně vyvíjí jak po fyzické, tak po psychické stránce. Z hlediska fyzického vývoje je velice patrný zejména rychlý růst do výšky, dítě se také stává zručnější, rozvíjí se u něj jemná motorika.

Šestileté dítě má slovní zásobu okolo 3000 slov, umí rozlišit jednotlivé předměty okolo sebe a chápe, k čemu slouží. Používá také egocentrickou řeč, kdy si povídá samo pro sebe. Egocentrická řeč je jednodušší a slouží dítěti k třídění jednotlivých myšlenek. V komunikaci dále dokáže rozlišit, jestli se baví s dospělým nebo s vrstevníkem, a podle toho zvolit slovník.³⁵

Z hlediska rozvoje komunikace je pro dítě v předškolním věku nejdůležitější hra. Je už velice propracovaná, dítě si při ní cvičí vyjadřování a upevňuje si pohled na svět. Mezi typické činnosti se řadí napodobování povolání nebo jednotlivých činností ze světa dospělých. Dítě také začíná vnímat odlišnosti mezi pohlavími, chlapci proto často napodobují otce nebo jiný mužský vzor a hrají si s ostatními chlapci a dívky si naopak za vzor berou matku a hrají si s dívkami. Největší roli hraje rodina, ale podstatný vliv na socializaci mají také vrstevníci a mateřská škola.³⁶

³⁴ Toman, Jaroslav. Dětské čtenářství a literární výchova. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1999. ISBN 80-7204-111-8. str. 8-9

³⁵ Langmajer, Josef, Krejčířová, Dana: Vývojová psychologie. 3. vyd. Praha, 1998. Grada Publishing, spol. s.r.o. ISBN 80-7169-195-X. s. 85-100

³⁶ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 16-21

Postoj dítěte k literatuře je dosud nevyhraněný. Předškolní věk umožňuje velký prostor pro naklonění dítěte k literatuře, čtenářský postoj je vytvářen právě v průběhu socializace. Již v tomto věku dokáže stručně definovat pojem čtenářství.³⁷

4.2 Psychologie dítěte mladšího školního věku

Obdobím mladšího školního věku se u dítěte rozumí zpravidla šestý až jedenáctý či dvanáctý rok života. Nástup do první třídy je pro něj velký životní zlom, stává se školákem, poznává své spolužáky a učí se respektovat autoritu učitele či častěji učitelky. Dítě se učí číst a psát a stává se tudíž opravdovým čtenářem.

Jazykové schopnosti dítěte se díky školní docházce významně rozvíjí. Slovník desetiletého dítěte obsahuje více jak deset tisíc slov. S tím souvisí i rozvoj ústního projevu, který se stává propracovanějším a bohatším. Egocentrická řeč, typická pro předškolní období se postupně mění na vnitřní monolog.³⁸

Z hlediska komunikační a slohové výchovy se v průběhu mladšího školního věku čtenář naučí plynule číst z hlediska techniky čtení, rozumět textům, vysuzování a hodnocení textů, číst s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas a vyvozovat hlavní myšlenku a vedlejší informace textu. Z hlediska literární výchovy pak dokáže vyjádřit své pocity z textu i dojmy z četby a zaznamenat je a zvládá základní práci s textem dle pokynů učitele.³⁹

4.3 Psychologie pubescenta

Obdobím pubescence rozumíme dospívání nebo také zrání. Začátek pubescence se pohybuje v rozmezí mezi desátým a dvanáctým rokem života a konec mezi čtrnáctým a šestnáctým rokem. Z dítěte se stává téměř dospělý jedinec, u dívek se silně projevují typicky ženské znaky, chlapci se mění v muže.

Z hlediska psychiky dochází k rozvíjení abstraktního myšlení, celkové emoční lability a ohlášení nových pudových tendencí a hledání způsobu jejich uspokojování a kontroly.⁴⁰

Pro pubescenta se stávají hlavní vrstevníci a s tím spojená touha po utváření nové identity a po určitém společenském statu v kolektivu. Vazby k rodině se naopak postupně

³⁷ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 26-32

³⁸ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 106-112

³⁹ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 120-121

⁴⁰ Langmajer, Josef, Krejčířová, Dana: Vývojová psychologie. 3. vyd. Praha, 1998. Grada Publishing, spol. s r.o. ISBN 80-7169-195-X. s. 138

uvolňují. Změna ve vnímání sebe sama ovlivňuje také zájmy a volnočasové aktivity. S přibývajícím věkem je mnoho dítětem do té doby preferovaných zájmů nahrazeno jinými. Mezi aktivity, o které jeví pubescenti vyšší zájem než v předchozím vývojovém období, se řadí zejména sport, hudba, film a četba.⁴¹

Prudké biologické, psychologické a sociální změny v životě jedince mají vliv i na výběr četby a čtení jako takové. Čtení se pro dospívající stává zejména relaxační záležitostí. Díky prudkému rozvoji pojmového myšlení je jedinci požadována věrnost děje v detailu i přesto, že kniha má fantaskní prvky.⁴²

Čtenář v tomto věku si četbu nevybírání primárně kvůli uměleckému prožitku, nýbrž kvůli úniku z běžné reality, v hlavních hrdinech hledá vzory chování či své vlastní ideály a literaturu jako takovou přijímá jako model pro život.⁴³

Podle průzkumů, které provedla Kateřina Homolová (2013) pubescenty na čtení baví možnost imaginace vlastního světa a postav, nové poznatky, dále možnost navrácení se v případě zájmu k zajímavému citátu a styl vyprávění. Také pubescentům čtení přináší odpočinek a radost. Pubescentní dívky nebaví zejména povinná četba, časová náročnost knihy, dlouhé, nezajímavé pasáže nebo styl vyprávění. Také těžce nesou konec knihy nebo smrt hlavního hrdiny. Chlapce také nebaví zejména povinná četba, čtení jim přijde nudné nebo nerozumí textu. Čtení je nebaví také proto, že se musí na danou knihu soustředit nebo zapomínají, o čem čtou.⁴⁴

⁴¹ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 165-170

⁴² Homolová, Kateřina: Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství. 1. vyd. Ostrava, 2008. Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-641-3. S. 27

⁴³ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 170-172

⁴⁴ Homolová, Kateřina: Dětský a dospívající čtenář. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7. S. 177-178

PRAKTICKÁ ČÁST

V první kapitole praktické části se zaměřuji na seznamy literatury ze tříd, ve kterých jsem prováděla výzkumné šetření a jejich rozbor. Ve druhé části vyhodnocuji dotazník, který byl zaměřen na problematiku čtenářství a četby na 2. stupni základních škol a nižším stupni víceletých gymnázií. Výzkum proběhl na ZŠ Masarykova v Rychnově nad Kněžnou, ZŠ Solnice, ZŠ Javornice a Gymnáziu Františka Martina Pelcla v Rychnově nad Kněžnou.

Pro následující šetření a vyhodnocování dotazníku byly vymezeny následující **otázky**:

1. Snaží se vyučující uzpůsobit seznamy doporučené literatury podle čtenářských preferencí žáka?
2. Podle jakých faktorů by si žáci vybírali doporučenou literaturu, kdyby měli možnost?
3. Jaká je obliba individuální (volnočasové) četby u pubescentů?
4. Jaká je obliba doporučené četby u pubescentů?

Výzkumné šetření jsem prováděla na třech základních školách v šestých a devátých třídách a na jednom gymnáziu v šesté třídě. Výběr tříd probíhal náhodným losování pomocí skupinového výběru.⁴⁵ Učitelé mi poskytli seznamy četby, které dávají žákům s komentářem, z jakého důvodu vybírají dané knihy a jestli jsou seznamy četby povinné či nikoli. Bylo mi poskytnuto celkem sedm seznamů literatury, které jsou jednotné vždy pro celý ročník, nejen pro samostatné třídy. Výjimku tvořil seznam víceletého gymnázia, který byl jednotný pro všechny třídy bez ohledu na ročník. Kompletní seznamy literatury jsou součástí příloh.

5 Seznamy doporučené literatury - rozbor

5.1 Škola č. 1 – Základní škola Solnice

Seznamy doporučené literatury se na první škole různí jak formou, tak množstvím. Seznam literatury pro šestý ročník obsahuje celkem dvanáct děl autorů 19. a 20. století. Seznam obsahuje zejména české autory, jedinou výjimku tvoří kniha Robinson Crusoe od D. Defoa. Mezi doporučenou literaturu patří například Divá Bára od B. Němcové, Staré pověsti české od A. Jiráska, Bylo nás pět od K. Poláčka, ale i Kopretiny pro zámeckou paní a Metráček od S. Rudolfa, Bronzový poklad od E. Štorcha nebo dívčí romány I. Hercíkové. Četba je pro žáky pouze doporučená k učivu, žáci si mohou dle svého uvážení vybrat ke zpracování vlastní knihu. Pro kontrolu, jestli žáci čtou, slouží pedagogům čtenářský deník,

⁴⁵Chráska, Miroslav: Úvod do výzkumu v pedagogice. 2. vyd., Olomouc, 2006. Vyd. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1367-1. S. 20

který žáci předkládají po dočtení vybrané knihy. Výběr četby je flexibilní, učitel nechává rozhodnutí na žákovi.

Seznam doporučené četby pro deváté ročníky obsahuje pouze tři kritéria, za první dílo *Válka s mloky* od K. Čapka, za druhé povinnost přečíst libovolné dílo O. Pavla a za třetí jedno dílo žánru sci-fi nebo fantasy. Dílo *Válka s mloky* žáci využijí dále v hodině českého jazyka, kdy rozebírají vybrané pasáže.

5.2 Škola č. 2 – Základní škola Masarykova v Rychnově nad Kněžnou

Seznamy na druhé škole se dělí na společnou četbu a individuální četbu. Individuální četba dále obsahuje závaznou část, kterou zohledňují při porovnávání výsledků dotazníku se seznamem na následujících stránkách, doporučenou část a individuální část.

Paní ředitelka mi sama sdělila, že si je vědoma toho, že škola dává za povinnou literaturu starší a pro žáky nepříliš zajímavou literaturu, ale že zastává názor, aby měly děti všeobecný přehled a povědomí o literárních klasikách.

V šestých ročnících se jednotně vyskytovala následující díla: Povídání o pejskovi a kočičce od J. Čapka, *Dášenska čili život štěněte* a *Devatero pohádek* od K. Čapka, *Kubula a Kuba Kubikula* od V. Vančury, *Lovci mamutů* od E. Štorcha, *Říkali mi Leni Z. Bezděkové*, *Bylo nás pět* od K. Poláčka a *Robinson Crusoe* převyprávěný J. V. Plevou. V jedné třídě mají žáci navíc přečíst *Metráčka* od S. Rudolfa a *O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách* od I. Olbrachta. Seznamy jsou pevně stanoveny, žáci si zpracovávají přečtené knížky do čtenářských deníků, které učitel nebo učitelka vždy na konci měsíce kontroluje. Po přečtení vždy tři nebo čtyř děl píšou z vybrané četby písemku.

Deváté ročníky mají společně v seznamu literatury *Malého prince* od A. de Saint-Exupéryho, dále díla *Stařec a Moře* (E. Hemingway), *Bílý tesák* (J. London), *Dobrodružství Toma Sawyera* (M. Twain), *Fimfárum* (J. Werich) a *Pohádky z Orlických hor* (J. Lukášek). Jedna třída má opět navíc dvě knížky, *Kapitánskou dcerku* A. S. Puškina a jedno dílo dle vlastního výběru od J. Vernea. Stejně jako u šestých ročníků platí nutnost psaní čtenářských deníků a písemné práce.

5.3 Škola č. 3 – Základní škola Javornice

Třetí škola se od ostatních zkoumaných škol zásadně odlišuje množstvím a strukturou doporučených knížek v šestém ročníku. Žáci mají možnost vybrat si z více než sto knížek. Seznam je přehledně rozdělen podle žánru na žánr pověst a historie (např. I. Olbracht:

Biblické příběhy), pohádky (J. Werich: Fimfárum), poezii (J. Žáček: Aprílová škola), fantasy a sci-fi (J. K. Rowlingová: Harry Potter, E. Colfer: Artemis Fowl), příběhovou prózu s dětským hrdinou (V. Steklač: Pekelná třída), historické a dobrodružné knihy (T. Brezina: Expedice Kolumbus, A. Ransome: Boj o ostrov), detektivky (S. Hrnčír: Únos krále hádanek) a gamebooky (D. Glover: Strašidelný zámek). Seznam obsahuje minimálně starší českou literaturu a jeho cílem je převážně zaujmout žáka.

V této škole jsem měla příležitost komunikovat přímo s paní učitelkou, která učí šestý ročník, a mám od ní konkrétní vyjádření na téma čtenářství pubescentů. Paní učitelka seznam četby vytvářela sama, občas s pomocí samotných žáků. Žáci mají povinně přečíst alespoň dvě knížky za půl roku, tedy čtyři knížky za celý rok, a pokud chtějí, mohou si vybrat literaturu dle vlastního uvážení, kterou musí mít ovšem schválenou paní učitelkou. Jestli děti vybranou knihu přečetly, ověřuje následně žákovou prezentací knihy a čtenářským deníkem. Ve své prezentaci mají žáci oproti klasickým čtenářským deníkům, obsahující jméno autora, název knížky, citaci, děj a vlastní názor, mimo jiné odpovědět na otázky typu „Proč sis knihu vybral?“, „Kterou situaci z knížky bys chtěl nebo nechtěl zažít?“ nebo „Co se ti na knížce nelíbilo?“. Takové otázky slouží také k ověření, zda žák knihu doopravdy přečetl a nezkopíroval děj pouze z internetu.

Paní učitelka dále uvádí, že se snaží, aby jejich čtenářský deník byl i jejich tvůrčí prací a nejenom povinností, ovšem jak uvádí, výsledky jsou zatím rozporuplné. Tento rok žáci zatím nemají žádná jiná kritéria, která by museli plnit, ale od příštího roku pravděpodobně zavede povinnost přečíst alespoň jednu básnickou sbírku. Žáci jsou především motivováni k četbě jako takové, bez ohledu na tradiční díla, jako je patrné na ostatních školách.

Žáci devátého ročníku mají za povinnou četbu seznam šesti děl, ze kterých si musí vybrat minimálně tři díla, která přečtou a zpracují. Další dvě díla si mohou vybrat sami. Seznam obsahuje například Fimfárum od J. Wericha, R.U.R. od K. Čapka nebo Krysaře V. Dyka. Poznatky jsou ověřovány opět formou čtenářského deníku.

5.4 Škola č. 4 – Gymnázium F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou

Čtvrtá škola, gymnázium, má literaturu rozdělenou na povinnou a nepovinnou část. V nepovinné části mají studenti daný vypracovaný seznam literatury na celých osm let a slouží zároveň jako seznam četby k maturitě. Studenti mohou číst a zpracovávat do svých čtenářských deníků taková díla, která uznají za vhodná. V primě mají povinnou část rozdělenou mezi osm měsíců podle jednotlivých žánrů. Na začátku roku dostanou seznam

osmi děl. Během následujícího měsíce čtou libovolných pět pohádek od B. Němcové v rámci žánru klasické pohádky. Následně mají vždy měsíc na přečtení vybraných knih. Po B. Němcové následuje Fimfárum od J. Wericha jako příklad moderní autorské pohádky, Bajky (J. de la Fontaine), Staré pověsti pro malé děti od M. Drijverové, za žánr drama Noc na Karlštejně od J. Vrchlického, dětská dobrodružná literatura je ukázána na díle Bratři Lví srdce od A. Lindgrenové, Bylo nás pět od K. Poláčka kvůli povědomí o dětské humoristické literatuře a nakonec poetické dílo Dětem od J. Žáčka. Znalost děl testuje paní učitelka u ústního nebo písemného zkoušení.

6 Vyhodnocení dotazníku

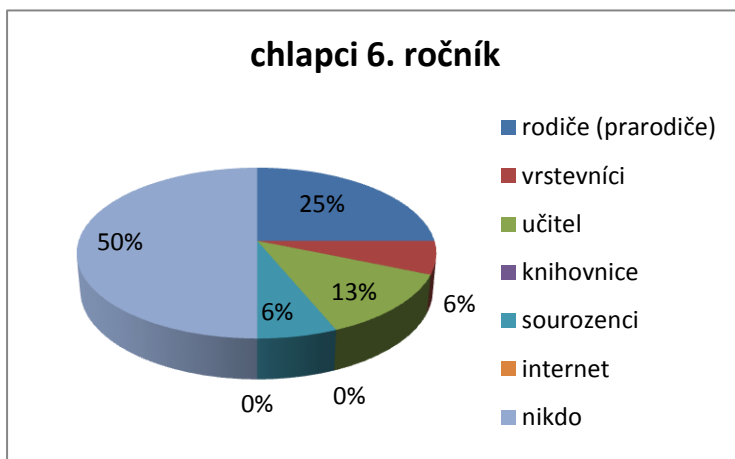
Pro výzkumné šetření k bakalářské práci jsem použila metodu dotazníku. Jedná se o kvantitativní formu výzkumu a hlavní výhodou spatřuji ve snadnějším zpracování dat a nestranném pohledu při vyhodnocování. Dotazník (viz příloha č. 1) byl cílen na žáky 2. stupně 6. a 9. tříd základní školy a nižšího stupně (prima a kvarta) víceletých gymnázií. Dotazník obsahoval 12 otázek, z toho 9 otázek bylo uzavřených, ve dvou měli žáci možnost otevřené odpovědi a v jedné vybírali z nabídky dvanácti možností vždy jednu. Dotazování se zúčastnilo dohromady 129 respondentů, z toho 35 dívek šestých tříd nebo primy, 30 dívek devátých tříd nebo kvarty, 32 chlapců šestých tříd nebo primy a 32 chlapců devátých tříd nebo kvarty. Pro účely dotazníku jsem nahradila pojem „doporučená četba“ pojmem „povinná četba“ z důvodu snazšího pochopení pro žáky.

Dotazník byl určen jak pro žáky, kteří dostávají doporučenou četbu od učitele, tak pro žáky, kteří žádnou doporučenou četbu nemají. Na otázku, zda dostávají doporučenou četbu, však sto procent všech dotázaných odpovědělo „ano“. Tato odpověď se neshoduje se seznamem literatury pro šestý ročník na škole č. 1 ani na škole č. 3, kde mi paní učitelka sdělila, že si žáci mohou číst, co chtějí, protože zadané seznamy jsou pouze doporučené. Vysvětlením by mohlo být, že žáci považují za „povinnou literaturu“ jakoukoli knihu, kterou musejí přečíst a zapsat do čtenářského deníku bez ohledu na možnost libovolného výběru oné knihy.

6.1 Vnější faktory ovlivňující četbu

Jako podklad k tomuto bodu sloužila uzavřená otázka „Kdo ti pomáhá s výběrem knížek?“. Cílem bylo zjistit, jaký vliv má nejbližší okolí žáka na výběr knížek. Vycházelo se mimo jiné z předpokladu, který popisuje v díle Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti (2011) Mgr. Petra Bubeníčková: „...negativní postoj k doporučené četbě má dvě příčiny: jedna pramení v mýtu, že učitel není schopen pochopit zájmy pubescenta a tituly nabízené učitelem z pohledu dospívajícího nesaturují jeho čtenářské potřeby. Druhou příčinou hledejme v okruhu vývoje psychiky pubescentního jedince. Zejména mezi čtrnáctým a patnáctým rokem prochází obdobím vzdoru...“⁴⁶, jinými slovy to znamená, že pubescenti nebudou akceptovat doporučení učitele za prvé kvůli mýtu, že učitel nedokáže pochopit uvažování pubescenta a za druhé kvůli psychickému vývoji pubescenta, kdy mezi čtrnáctým a patnáctým rokem dochází k období vzdoru.

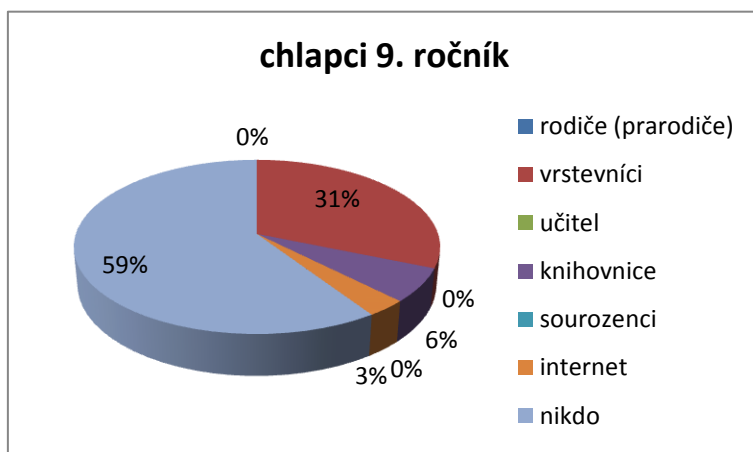
Žáci měli mimo ostatní možnosti na výběr i odpověď „jiné“, kterou vybralo přesně 50% všech dotázaných s tím, že až na dva žáky všichni doplnili „nikdo“. Zmiňovaní dva žáci doplnili, že inspiraci k četbě hledají na internetu. Jednalo se o jednu dívku a jednoho chlapce devátého ročníku.

Graf č. 1: Otázka: „Kdo ti pomáhá s výběrem knížek?“

Chlapcům v šestém ročníku podle odpovědí přesně v 50% nepomáhá s výběrem knížek nikdo. Přesně jedna čtvrtina (25%) chlapců pak chodí pro radu k rodičům či prarodičům. Třetí nejčastější odpovědí pak byla překvapivě volba učitele. Zřídka si nechávají poradit od sourozenců či vrstevníků a žádný chlapec neoznačil ani nevybral možnost internetu či knihovnice.

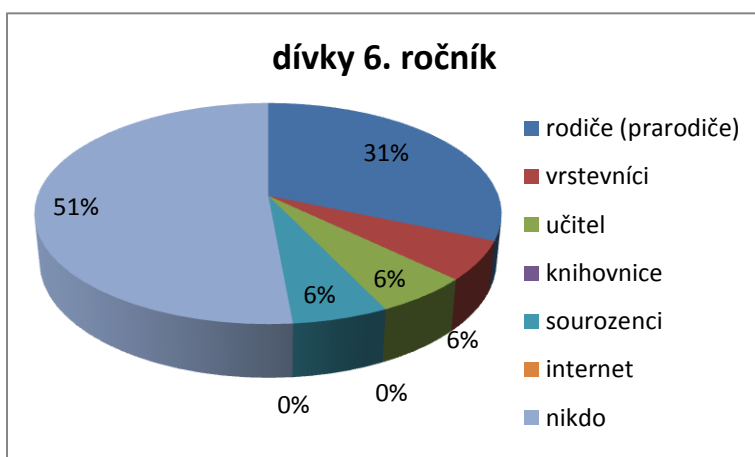
⁴⁶ Bubeníčková, Petra; Čuřín, Michal; Zachová, Alena; Viška, Václav: Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti. 1. vyd. Hradec Králové, 2011. Nakl. Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-165-5. S. 27

Graf č. 2: Otázka: „Kdo ti pomáhá s výběrem knížek?“

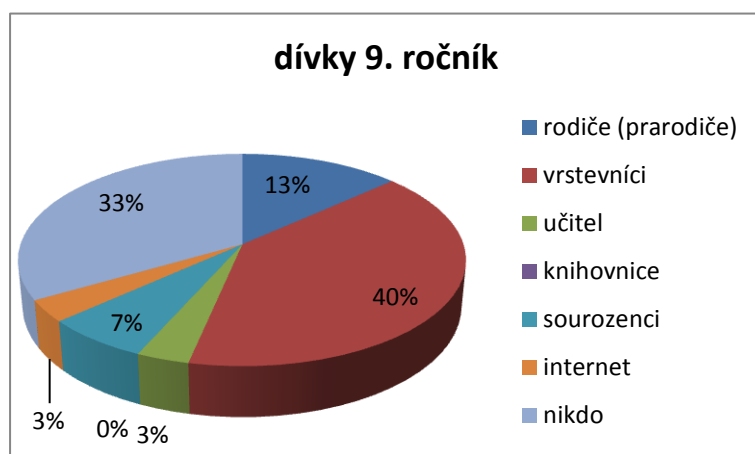
nyní vybralo 31% chlapců devátého ročníku. V šesti procentech také dají chlapci na radu knihovnice a jeden chlapec (3%) vybral odpověď internet. Jinou odpověď žádný chlapec nevybral.

Míra samostatnosti u chlapců v devátém ročníku je téměř stejná jako u chlapců v šestém ročníku, 59% vybralo možnost „nikdo“ při odpovědi na to, kdo jim pomáhá s výběrem. Rapidně však vzrostla odpověď „vrstevníci“. Oproti předchozím šesti procentům si tuto odpověď

Graf č. 3: Otázka: „Kdo ti pomáhá s výběrem knížek?“

Dívky v šestém ročníku si v 51%, stejně jako ostatní žáci, zvolily odpověď „nikdo“. Druhou nejfrekventovanější odpovědí pak byla odpověď „rodiče“ a po šesti procentech měly odpovědi „vrstevníci“, „sourozenci“ a „učitel“.

Graf č. 4: Otázka: „Kdo ti pomáhá s výběrem knížek?“

získaly 3%.

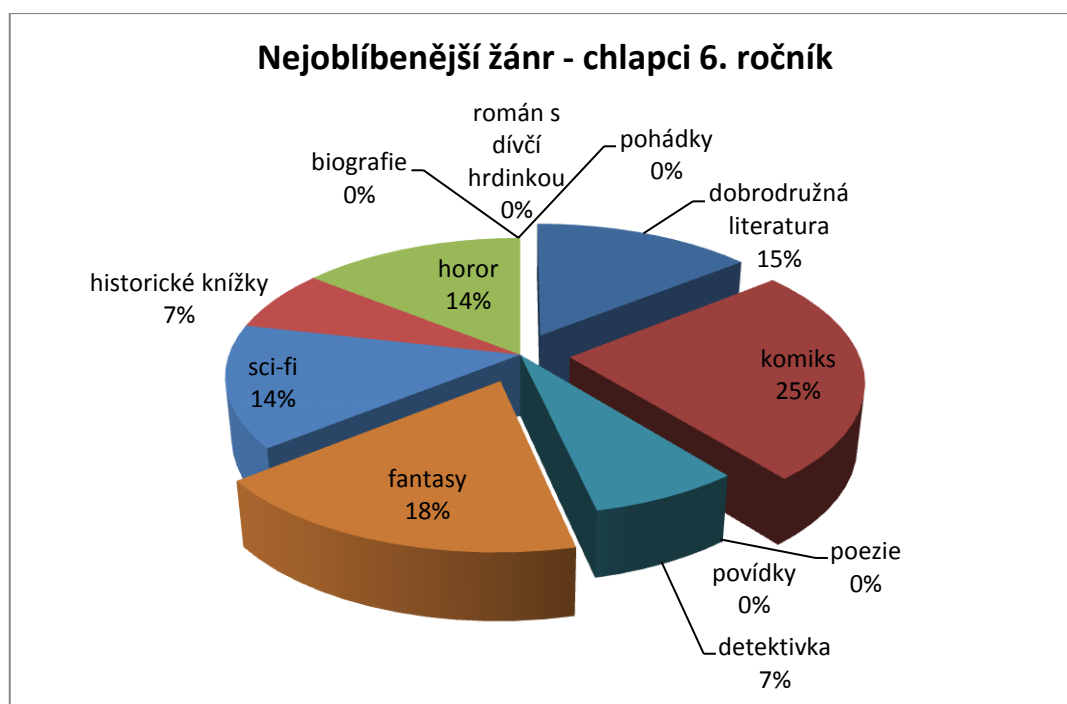
Dívky devátého ročníku mají jako jediné nefrekventovanější odpovědi „vrstevníci“. Tato odpověď se vyskytla v 40%. Na druhém místě je pak opět odpověď „nikdo“ v 33% a na místě třetím rodiče (13%). V 7% si nechávají dívky poradit od sourozenců. Odpovědi „učitel“ a „internet“

Z grafů lze vysledovat, že výběr opovědí „knihovnice“ a „sourozenci“ byl minimální, první odpověď vybralo pouze 6% chlapců devátého ročníku, druhou odpověď průměrně 4,7% dotázaných. Chlapci devátého ročníku druhou odpověď nezvolili vůbec. Zajímavým jevem bylo zjištění, že 9,11% všech žáků šestého ročníku si nejčastěji nechává poradit od svého učitele, nejvíce se tato odpověď vyskytuje u chlapců šestého ročníku, kteří tuto odpověď zvolili ve 12,5%. Tento výsledek by mohl mít spojitost s rozmanitými seznamy četby na javornické škole (škola č. 3).

Nejznatelnější změna mezi ročníky však nastává při porovnání odpovědí „rodiče (prarodiče)“ a „vrstevníci“. V šesté třídě pomáhají dětem při výběru knížek v 28,21% rodiče či prarodiče, naproti tomu v devátých třídách ustupuje rodina do pozadí a žáci probírají výběr knížek v 35,63% nejčastěji s vrstevníky. Chlapci devátého ročníku odpověď rodina nezvolili vůbec.

6.2 Oblíbenost literárních žánrů

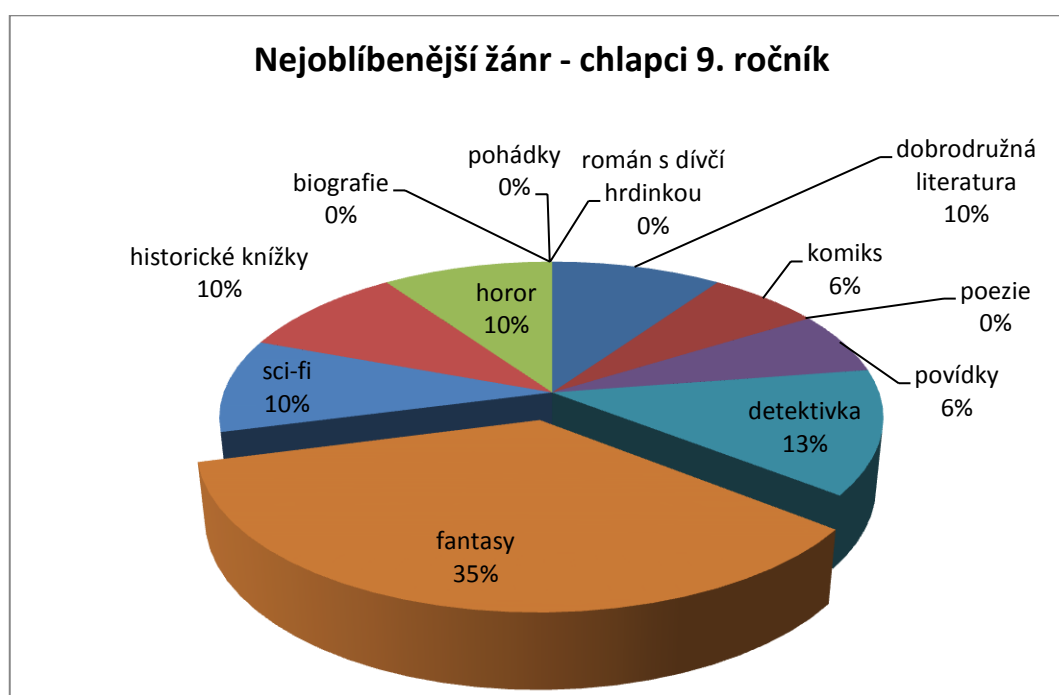
Respondenti měli za úkol vybrat z dvanácti možností nejprve jeden nejoblíbenější žánr. Cílem otázky bylo zjistit žánrové preference dnešních pubescentů. Odpovědi jsou rozděleny do čtyř grafů podle pohlaví a ročníku.

Graf č. 5: Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejoblíbenější.“

Z grafu č. 5 je patrné, že nejoblíbenějším žánrem u chlapců šestého ročníku je komiks, který vybralo 25% žáků. Druhým nejoblíbenějším žánrem u mladších chlapců je fantasy, které vybralo 18% dětí. Mezi další oblíbené žánry patří především dobrodružná literatura, horor a žánr sci-fi. Podle očekávání žádný chlapec nezvolil možnost románu s dívčí hrdinkou ani poezii. Oblíbené nejsou ani povídky, pohádky a biografie.

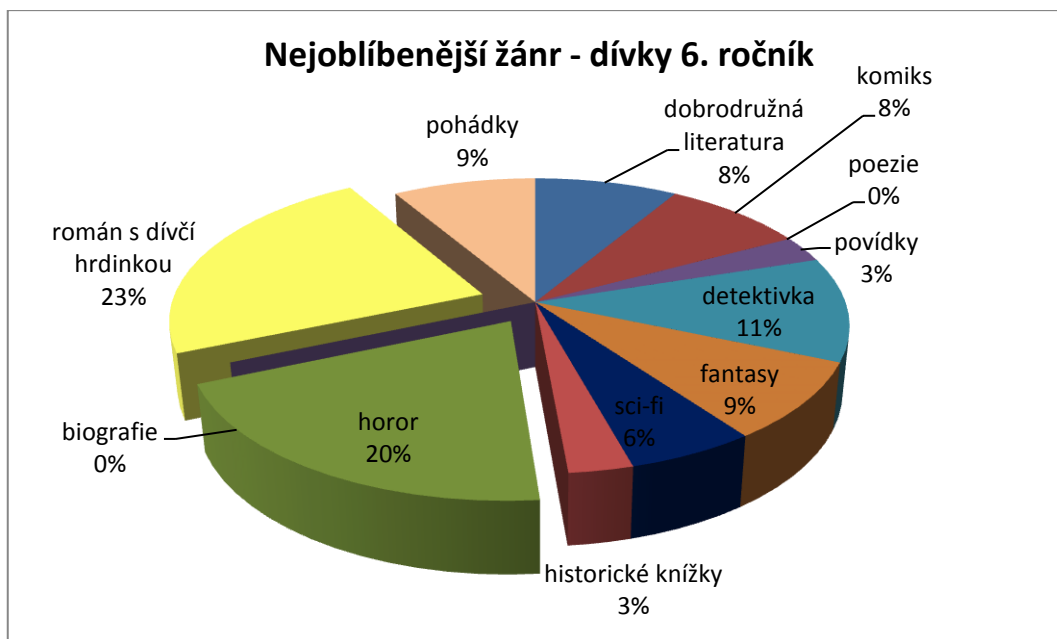
V porovnání se seznamy doporučené literatury nemá ani jedna škola v nabídce žánr komiks, který zvítězil v oblíbě u chlapců šestého ročníku. Fantasy nabízí pouze škola č. 4 v podobě Hobita od J. R. R. Tolkiena a škola č. 3, která nabízí širokou škálu fantasy knih, např. M. Curley: Strážci času.

Graf č. 6: Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejoblíbenější.“

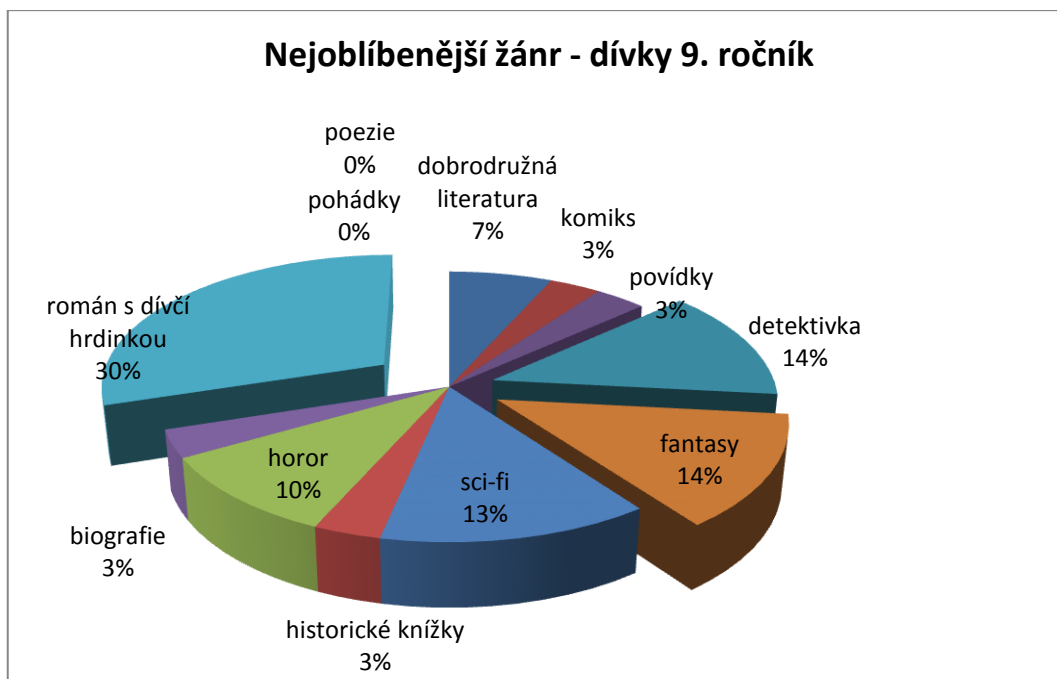
U chlapců 9. ročníku ustupuje obliba komiksů do pozadí, tuto variantu vybralo pouhých 6% chlapců, což je téměř pětkrát méně, než u chlapců 6. ročníku. Fantasy se naopak posouvá z druhého místa na první. Sci-fi, historické knížky, horor a dobrodružná literatura si zachovává téměř stejnou oblību. Na oblíbě získává detektivka, kterou volí o polovinu více chlapců, tedy 13%. Žádnou oblību opět nemají pohádky, poezie, román s dívčí hrdinkou a biografie. Obliba povídek stoupla na 6%.

V seznamech literatury nabízí žánr fantasy pouze první škola, která do povinné četby řadí „libovolné dílo fantasy nebo sci-fi“ a škola č. 4, která má stejný seznam pro šestý i devátý ročník.

Graf č. 7 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejoblíbenější.“

Nejoblíbenější žánr je u dívek šestého ročníku román s dívčí hrdinkou (23%) a horor (20%). Oblíbenost těchto dvou žánrů potvrzuje i příloha č. 2, kde jsou vypsána nejoblíbenější díla žáků. Dívky šestého ročníku zmiňovaly například knihu Metráček od S. Rudolfa, sérii knih Selekce od K. Cass či Deník mimoňky od R. R. Russel, nebo dílo Pohřešovaná od Ch. Mooney. Stejně jako u předchozích grafů, i zde má nulovou oblíbenost biografie a poezie. Příliš neuspěly ani povídky a historické knihy. Ostatní odpovědi jsou voleny průměrně.

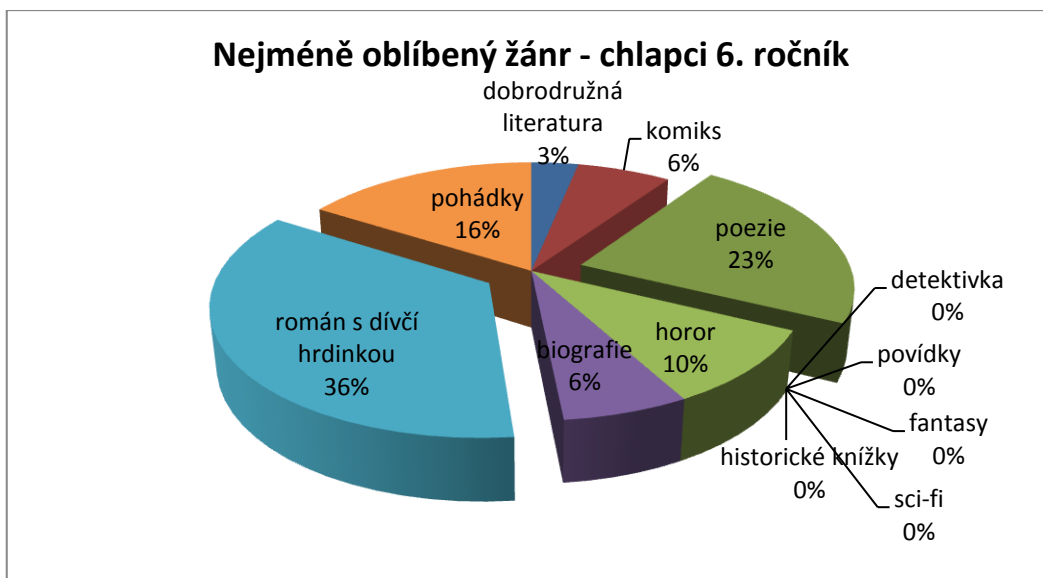

Graf č. 8 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejoblíbenější.“

Román s dívčí hrdinkou vítězí i u dívek devátého ročníku. Jako nejoblíbenější žánr ho označilo 30% dívek. Fenomén hororové literatury, který byl znatelný u dívek šestého ročníku, mírně opadá, ale přesto je tento žánr oblíbený u 10% dívek. Mezi další oblíbenější žánry patří detektivka (14%), fantasy (14%) a sci-fi (13%). Poezii za oblíbený žánr opět neoznačil nikdo. Znatelný rozdíl lze vidět u žánru pohádky. Na rozdíl od dívek šestého ročníku, které označily pohádky v 9% za oblíbený žánr, v devátém ročníku neoznačila tento žánr za oblíbený ani jedna dívka.

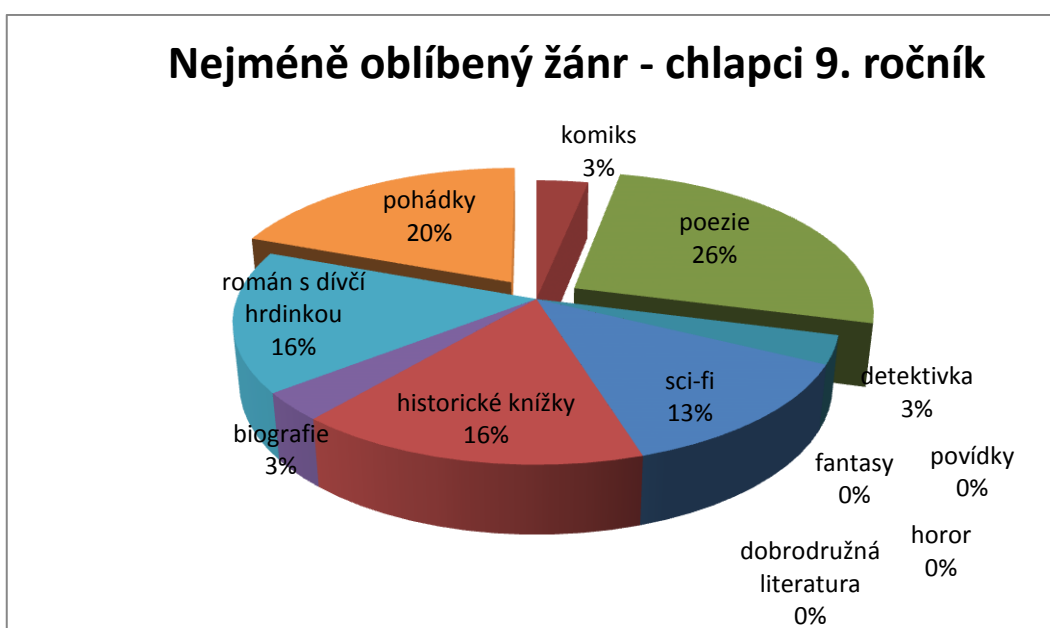
6.3 Neoblíbenost literárních žánrů

Respondenti odpovídali na otázku, jaký žánr hodnotí jako nejméně oblíbený. Odpovědi jsou kvůli přehlednosti rozděleny do čtyř grafů podle pohlaví a ročníku.

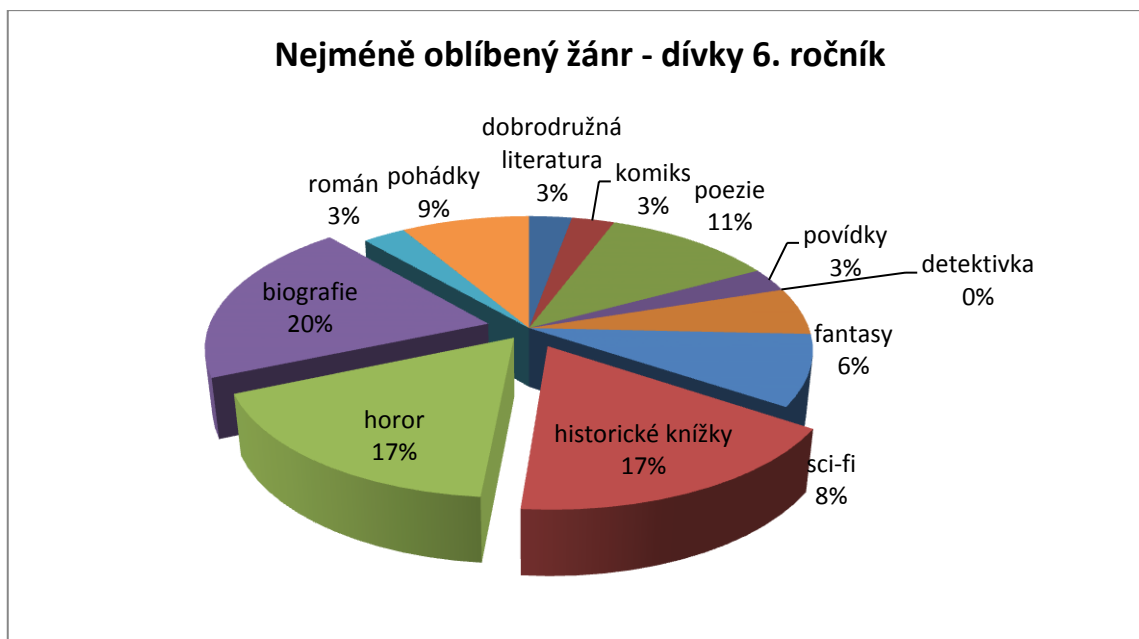
Graf č. 9 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejméně oblíbený.“

Za nejméně oblíbený žánr označovali chlapci šestého ročníku v 36% román s dívčí hrdinkou. Druhým nejméně oblíbeným žánrem se stala poezie, kterou označilo 23% chlapců šestého ročníku. Mezi další neoblíbené žánry patří v 16% pohádky. To může ukazovat na snahu oprostít se od všeho „dětského“ a získat si nový status téměř dospělého.

Graf č. 10 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejméně oblíbený.“

Výsledky chlapců devátého ročníku se příliš neliší od výsledků chlapců šestého ročníku. Nejméně oblíbeným žánrem je poezie (26%), následují pohádky (20%) a román s dívčí hrdinkou (16%). Jediný rozdíl je v prudkém snížení oblíbenosti historické četby.

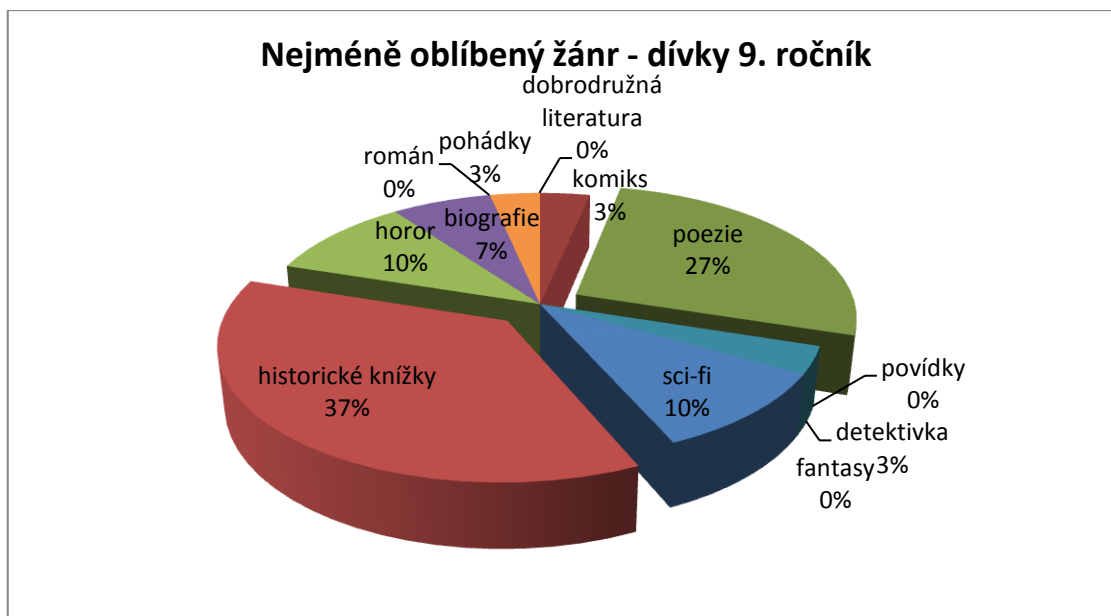

Graf č. 11 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejméně oblíbený.“

Téměř třetina dívek (27%) označila za nejméně oblíbený žánr historické knížky. Mezi další neoblíbenou dívčí literaturu patří poezie (19%), paradoxně horor (14%), který v předchozí otázce označilo patnáct procent všech dívek za nejoblíbenější žánr a biografie (13%).

V případě rozporupných odpovědí hororového žánru se nabízí na jedné straně vysvětlení v oblibě upíří tematiky a jiných nadpřirozených postav v posledních letech, především u dívek nebo touha po něčem neobvyklém. Dvacet procent dívek šestého ročníku tento fenomén zaujal natolik, že se stal jejich nejoblíbenějším žánrem, což potvrzuje oblíbenost např. knihy *Vampire Academy* (R. Mead), nebo knihy *Skleněný trůn* (S. J. Maas), viz příloha č. 6.

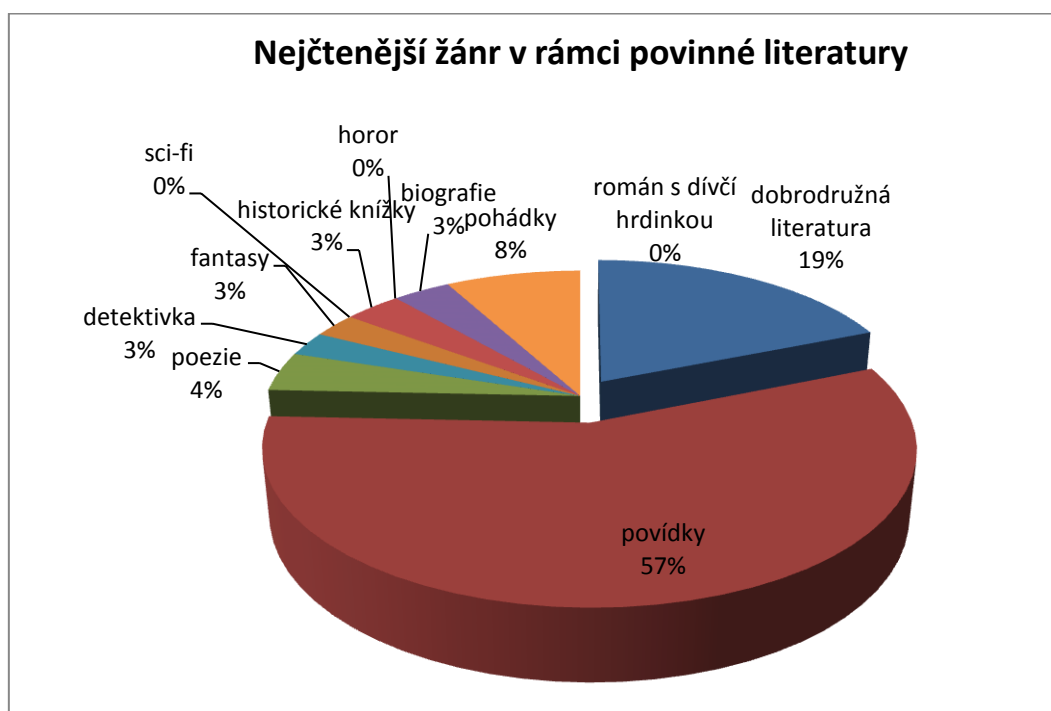
Na straně druhé může být právě přebytek tohoto typu literatury odrazujícím faktorem pro dalších čtrnáct procent dívek. Dalším důvodem, proč dívky zvolily toto téma jako nejneoblíbenější, může být pouhý pocit strachu, který čtení hororové literatury může navodit, nebo nedostatečná vyspělost a snaha zůstat stále dětmi.

Graf č. 12 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejméně oblíbený.“

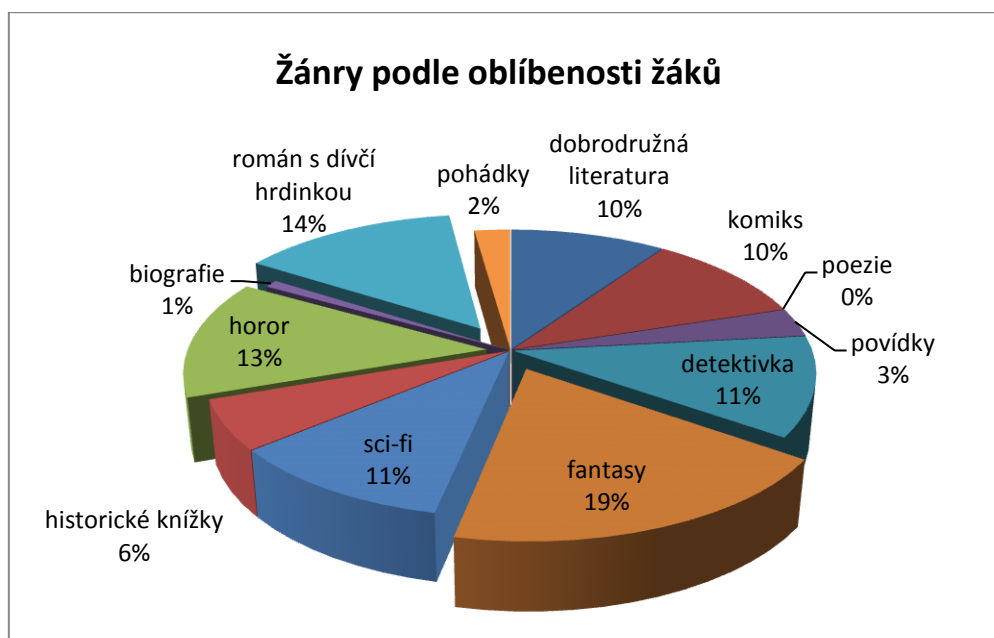
6.4 Četnost jednotlivých literárních žánrů v doporučené literatuře

Respondenti odpovídali na otázku „Z výše uvedených žánrů vyber jeden, který čtete ve škole nejčastěji“. Cílem otázky bylo zjistit, do jaké míry se odpovědi shodují s nejoblíbenějšími žánry.

Graf č. 13 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden, který čtete ve škole nejčastěji.“

Z grafu č. 13 vyplývá, že 57% dotazovaných odpovědělo, že čtou ve škole povídky, 19% uvedlo žánr dobrodružná literatura a 8% pohádky. Naopak ani jeden dotazovaný neoznačil žánr sci-fi, komiks, horor či román s dívčí hrdinkou. Velice nízké procento žáků vybralo možnost detektivka (3%), fantasy (3%), historické knížky (3%), biografie (3%) či poezie (4%).

Graf č. 14 Otázka: „Z výše uvedených žánrů vyber jeden nejoblíbenější“.

Při porovnání grafu č. 13 s grafem č. 14 vychází, že převážná většina knih nedokáže oslovit žáka ani žánrem literatury. Nejoblíbenější žánr fantasy označila za nejčtenější ve školách pouze tři procenta všech žáků. Druhý a třetí nejoblíbenější žánr, román s dívčí hrdinkou a horor, neoznačil za nejčtenější vůbec nikdo.

Určitý vliv na tyto výsledky má jistě i to, že respondenti mohli vybírat z žánrů vždy pouze jeden. Lze se však pouze domnívat, jakým způsobem by se výsledky změnily při možnosti označení více žánrů.

6.5 Oblíbenost knih

V této části jsou hodnoceny dvě otevřené otázky. Otázky zněly: „Zadej název své oblíbené knížky.“ a „Jakou knížku bys rád/a zařadil/a do seznamu povinné četby?“. Cílem první otázky bylo zjistit, jaká je oblíbenost jednotlivých knížek a jak se mezi sebou vzájemně liší, s důrazem na čtyři nejoblíbenější díla. Celý seznam oblíbené četby žáků se nachází v příloze č. 6.

Mezi nejoblíbenějšími knihami zvítězil u chlapců v šestém ročníku Deník malého poseroutky (J. Kinney), který se v odpovědích objevil osmkrát. Mezi dalšími knihami, vyskytujícími se v odpovědích vícekrát, se objevila série knih Odkaz dračích jezdců od Ch. Paoliniho (Eragon, 2x), série knih o Harry Potterovi J. K. Rowlingové (2x), Hraničářův učeň J. Flanagan (2x) a Já JůTuber od kolektivu Já JůTuberů (2x).

Chlapci devátého ročníku vícrát uvedli pouze knihu Beowulf od J. R. R. Tolkiena (3x) a Honzíkovu cestu od B. Říhy (2x).

U dívek šestého ročníku se nejčastěji objevila série o Harry Potterovi od J. K. Rowlingové (3x), Metráček S. Rudolfa (3x), Já JůTuber od kolektivu Já JůTuberů (2x), Lovci mamutů E. Štorcha (2x) a Selekce od K. Cass (2x).

Dívky devátého ročníku nejčastěji volily: Bez naděje od C. Hooverové (4x), Divergence od V. Rothové (2x), Dívka ve vlaku od P. Hawkinsové (2x), Holky na vodítku od I. Březinové (2x), Hvězdy nám nepřály J. Greena (2x), Svůdné zlo od W. Higginsové (2x).

Při porovnání se seznamem četby, kterou by žáci volili jako doporučenou (příloha č. 7), nejsou patrné žádné velké rozdíly. Většina knih hodnocená jako nejoblíbenější se vyskytuje i ve druhém seznamu.

Chlapci šestého ročníku by doporučili číst Deník malého poseroutky J. Kinneyho (5x), sérii Odkaz dračích jezdců Ch. Paoliniho (Eragon, 2x) a sérii Harry Potter J. K. Rowlingové (2x). V seznamu se oproti oblíbeným knížkám navíc častěji vyskytla kniha Hobit J. R. R. Tolkien (2x), Kytice K. J. Erbena (3x) a Můj nejhorší školní rok od dvojice autorů J. Pattersona a Ch. Tebbettse (2x).

Chlapci devátého ročníku by nejčastěji doporučili sérii Pán prstenů J. R. R. Tolkiena (4x), opět sérii Harry Potter J. K. Rowlingové (3x), Hobita J. R. R. Tolkiena (3x) a Hunger Games S. Collinsové (3x).

Dívky šestého ročníku by preferovaly sérii Harry Potter J. K. Rowlingové (5x), knihu Bella a Sebastián C. Aubryové (2x), Deník malého poseroutky J. Kinneyho (2x), Letopisy Narnie C. S. Lewise (2x) a knihu Můj milý deníček J. Bentona (2x).

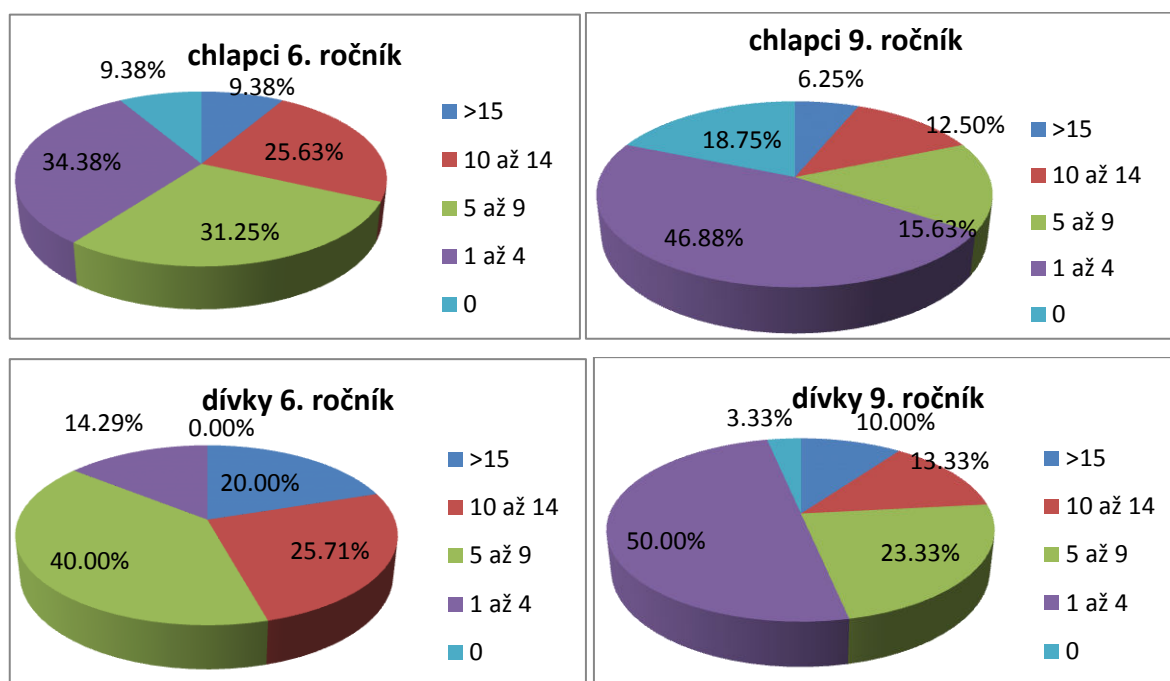
Starší dívky by chtěly číst knihy Bez naděje od C. Hooverové (2x), Dívka ve vlaku od P. Hawkinsové (2x), Holky na vodítku od I. Březinové (2x), Hvězdy nám nepřály J. Greena (2x), Město z kostí od C. Clare (2x) a Papírová města J. Greena (2x).

Někteří respondenti neodpovídali názvem knihy, ale napsali pouze žánr. Nejvíce by si žáci přáli zařadit do seznamu literatury žánr sci-fi (5 respondentů), jako další by si žáci přáli např. žánr fantasy, detektivku, komiks, horor, atd.

Mezi další časté odpovědi patřila věta „je mi to jedno“. Někteří žáci dále psali věty typu „Ty, které nejsou nudné.“, „Ty, které by mě bavily.“, „novější knihy“, „Čitelnější a zábavnější knížky.“ nebo v případě dívek devátého ročníku „knížky pro náctileté“.

6.6 Zájem dětí o mimočítankovou četbu

Respondenti odpovídali na uzavřené otázky týkající se četby knížek. Nejprve odpovídali, kolik knížek přečtou za rok celkem a poté, kolik knížek mají přečíst v rámci povinné četby. Cílem otázky bylo zjistit, zda děti čtou ve svém volném čase za účelem relaxace nebo zda čtou pouze knížky, které dostávají v rámci doporučené literatury, případně jestli čtou stejné množství knížek, které mají.

Graf č. 15 Otázka: „Kolik přečteš za rok knížek?“

Graf č. 15 ukazuje, jak respondenti odpovídali na otázku ohledně množství přečtených knih za rok. Nejvíce knih za rok přečtou žákyně šestého ročníku. Přesně jedna pětina označila odpověď patnáct knih za rok a více. Chlapci šestého ročníku a dívky devátého ročníku odpovídali téměř totožně, chlapci přečtou více jak patnáct knížek v 9% a dívky v 10%.

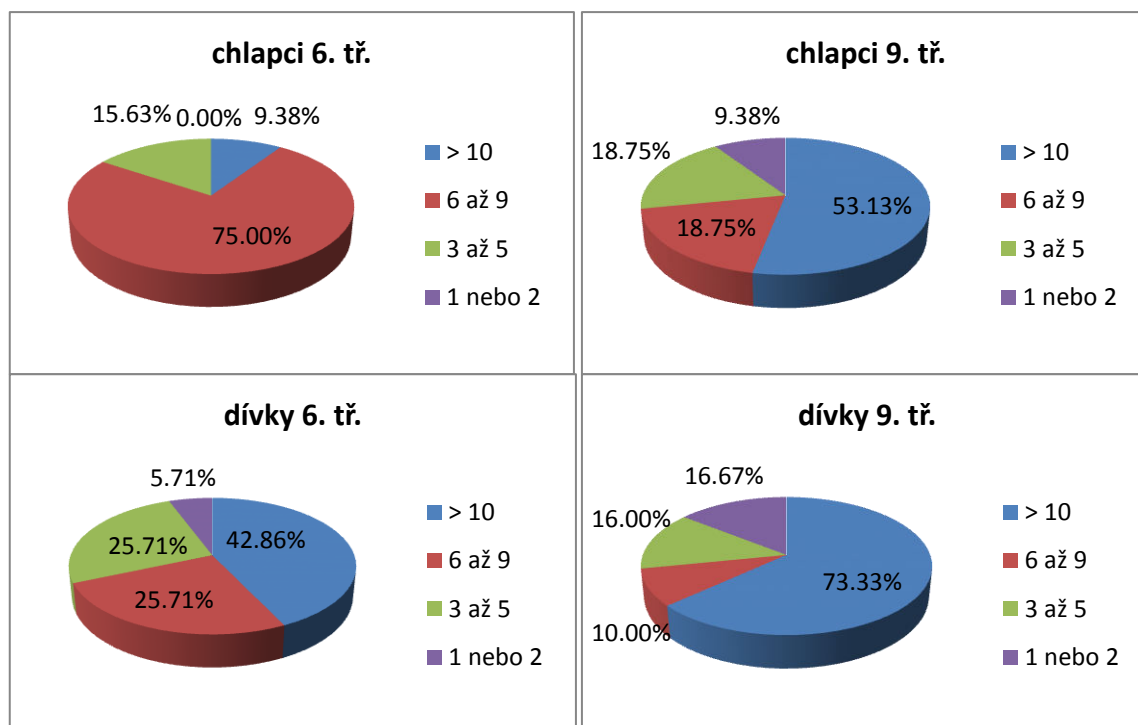
Tato skupina lidí se již řadí mezi stálé čtenáře a předpokládá se, že mají k četbě vypěstovaný pozitivní vztah.

Další skupinu tvoří žáci, kteří odpověděli, že přečtou deset až čtrnáct knížek za rok. Zde je nejvíce patrná změna mezi šestým a devátým ročníkem. V šestém ročníku tuto možnost volila více než čtvrtina žáků, v devátém ročníku 13% žáků.

Třetí možnost, pět až devět knížek ročně, volilo 31% chlapců šestého ročníku, 40% dívek šestého ročníku, 15% chlapců devátého ročníku a 23% devátého ročníku. Zde je patrný stejný skok jako u předchozí odpovědi, počet přečtených knížek tedy klesá.

Nejvíce ze všech respondentů volilo možnost od jedné do čtyř přečtených knížek za rok. U dívek v devátém ročníku volila tuto možnost přesně polovina. Chlapci devátého ročníku odpověděli v 34%.

Pozitivní je, že poslední možnost, tedy žádnou knížku, zvolilo pouhých 9% chlapců šestého ročníku a 3% dívek devátého ročníku. Dívky šestého ročníku tuto možnost neoznaly vůbec. Chlapci devátého ročníku naopak tuto možnost zvolili téměř v jedné pětině (19%).

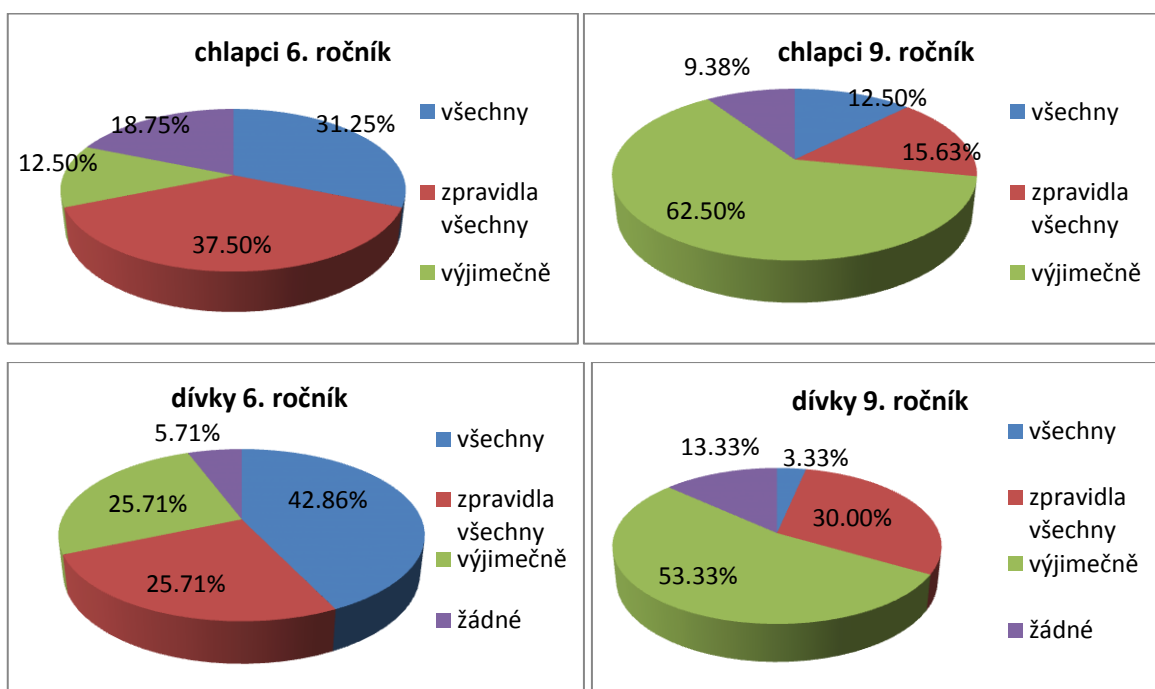
Graf č. 16 Otázka: „Kolik knížek máš za rok přečíst?“

Podle nejčastější odpovědi všech respondentů musí většina žáků v rámci povinné četby přečíst více než deset knížek za rok. Překvapivá je odpověď chlapců šestého ročníku, kteří ze tří čtvrtin odpověděli, že musí přečíst šest až devět knížek za rok. Tato odpověď nekorresponduje s odpověďmi žákyň šestých ročníků. Vzhledem k navštěvování stejných tříd by se odpovědi neměly takto zásadně lišit.

Při porovnání s výsledky z předchozího grafu nám vychází předpokládaný výsledek, že pubescenti čtou mnohem méně povinné četby, než mají zadáno.

6.7 Zájem dětí o doporučenou literaturu

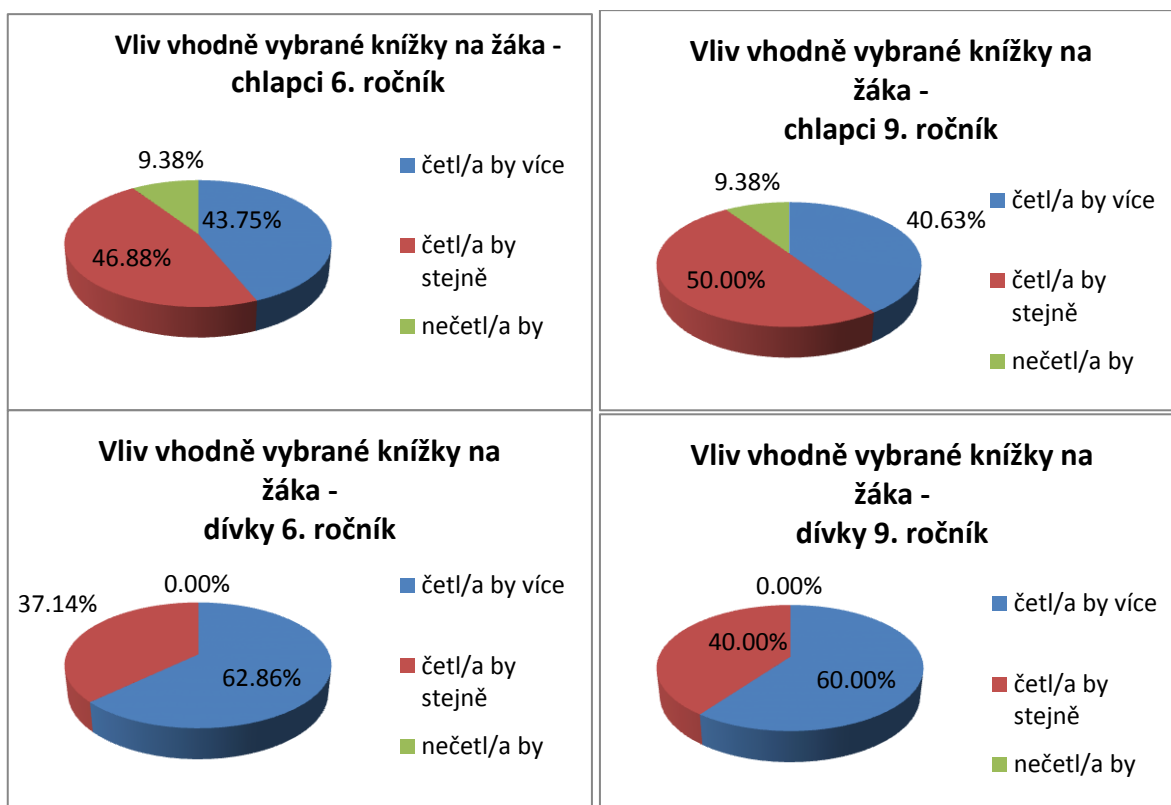
V této kapitole se porovnávají odpovědi na otázku, zda žáci čtou doporučenou literaturu, s otázkou, jak by je ovlivnilo či neovlivnilo, kdyby četli pro ně zajímavou četbu.

Graf č. 17 Otázka: „Čteš knížky, co ti zadává paní učitelka?“

Graf ukazuje, že nejvíce knih povinné literatury čtou dívky šestého ročníku. Téměř 43% všech dívek šestého ročníku čte poctivě doporučenou literaturu. Chlapci šestého ročníku čtou všechny doporučené knížky v 31% a 38% jich přečte většinu, pokud nemají do školy nic jiného.

Chlapci devátého ročníku naopak čtou zadané knížky pouze výjimečně (63%), stejně jako dívky (53%). Z grafu lze vyčíst obrovský skok mezi šestým a devátým ročníkem celkem. Tento fakt opět odkazuje na období vzdoru u dospívajících. Dalším důvodem, proč čtou žáci šestého ročníku podstatně více než žáci devátého ročníku, by mohl být seznam doporučené literatury na škole č. 3 pro šestý ročník, který se zdá být nejvhodnější, nebo by tento fakt mohl naopak odkazovat na nevhodnost doporučené literatury na ostatních školách.

Graf č. 18 Otázka: "Kdyby ti pan učitel/paní učitelka dal/a za povinnou četbu knížku, která by byla víc podobná knížkám, co máš rád/a, jak by tě to ovlivnilo?"

Respondenti zde odpovídali na otázku: "Kdyby ti pan učitel/paní učitelka dal/a za povinnou četbu knížku, která by byla víc podobná knížkám, co máš rád/a, jak by tě to ovlivnilo?" Na výběr měli mezi třemi možnostmi, a) „Začal/a bych číst více.“; b) „Četl/a bych pořád stejně.“ a c) „Nečetl/a bych.“ Podle očekávání odpovědělo 61% všech dívek, že by začaly číst více, 39% odpovědělo, že by četly stále stejně a žádná dívka neodpověděla, že by nečetla.

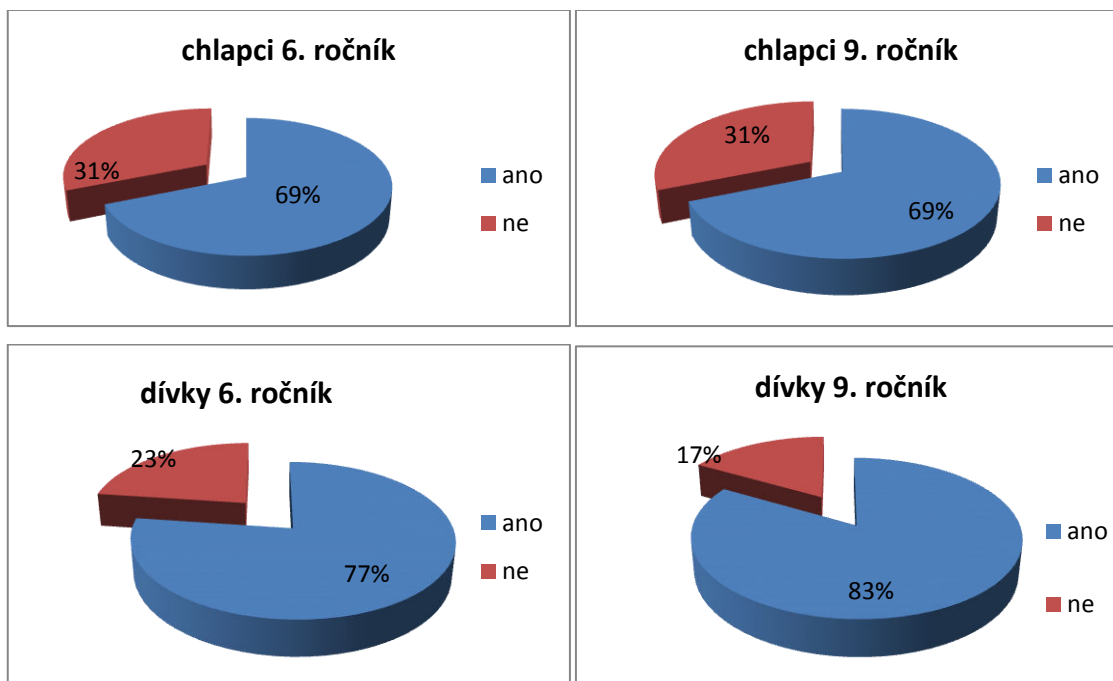
Naproti tomu chlapci pouze v 42% odpověděli, že by četli více než dosud, téměř polovina (48%) odpověděla, že by četla stále stejně a 9% dokonce uvedlo, že by vůbec nečetlo. Rozdíly mezi chlapci nebo dívkami napříč věkem byly nepatrné. Potvrdila se zde hypotéza, že dívky mají k četbě jako takové mnohem vstřícnější vztah než chlapci.

V porovnání s předchozím grafem lze říci, že starší dívky ve věku čtrnácti a patnácti let čtou mnohem méně než dívky mladší, ale pokud by dostávaly pro ně zajímavější literaturu, která by brala v úvahu jejich přání, mohla by se čtenářská gramotnost u dívek zlepšit.

U chlapců také platí, že čím jsou starší, tím méně čtou, tento fakt ovšem není tolik podmíněný vhodností literatury.

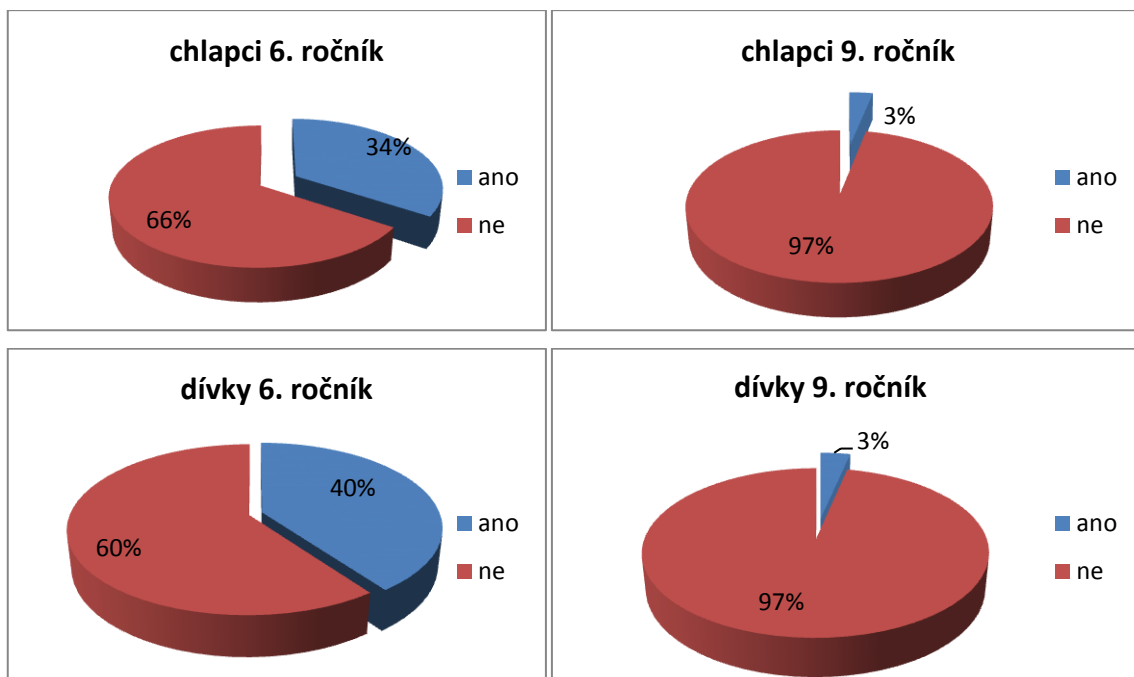
6.8 Vlastní vnímání mimočítankové četby pubescentů

V této části má respondent na výběr pouze odpovědi ano a ne. Odpovídá na dvě podotázky: a) „Baví tě číst knížky mimo školu?“ b) „Baví tě číst povinnou četbu?“. Cílem těchto otázek je zjistit vlastní názor žáků na mimočítankovou a doporučenou četbu.

Graf č. 19 Otázka: „Baví tě číst knížky mimo školu?“

Naprostá většina chlapců i dívek bez ohledu na ročník odpověděla, že je baví číst vlastní četbu mimo školu. Chlapci šestého ročníku i devátého ročníku odpověděli kladně téměř v 69%, dívky v šestém ročníku v 77% a dívky v devátém ročníku dokonce v 83%. Graf č. 15 sice ukazuje na malé množství knih přečtených za rok, ovšem jak ukazuje graf č. 19, fakt, že pubescenti přečtou málo knížek, nutně neznamená, že je čtení nebaví.

Graf č. 20 Otázka: „Baví tě číst povinnou četbu?“

Při pohledu na graf č. 20 vidíme, že oproti šestým ročníkům klesá v devátém ročníku zásadně oblíbenost doporučené četby. V šestém ročníku čte rádo doporučenou literaturu více než třetina chlapců a přesně dvě pětiny dívek. V devátém ročníku již téměř 97% dívek i chlapců čte doporučenou literaturu nerado. Rozdíly mezi chlapci a dívkami v ročníku nejsou téměř žádné. V devátém ročníku panuje dokonce naprostá shoda mezi odpověďmi chlapců a dívek.

Při zpětném pohledu na seznamy povinné literatury, bych ráda upozornila na seznam šestého ročníku třetí školy, který byl velice propracovaný a ve kterém kladla paní učitelka velký důraz na oblibu knížek u žáků. Je možné, že vysoká procenta oblíbenosti povinné četby navyšují právě žáci šestého ročníku této školy.

7 Shrnutí

Seznamy doporučené literatury bych rozdělila do tří skupin. Do první skupiny spadají seznamy školy č. 2⁴⁷ a školy č. 4⁴⁸. Tyto seznamy kladou důraz zejména na výchovný aspekt doporučené literatury, jsou vytvořeny za účelem vzdělání žáka v oblasti literární vědy a historie a nesnaží se žáka motivovat k četbě za účelem relaxace.

Do druhé skupiny řadím školu č. 1⁴⁹ a devátý ročník školy č. 3⁵⁰. Tyto seznamy také dávají důraz převážně na rozšiřování žákova povědomí o literárních dílech a jeho poznání formou doporučené literatury. Ovšem dávají také žákovi možnost volby, žáci šestého ročníku školy č. 1 zadaná díla číst nemusejí, ale mohou si vybrat literaturu podle vlastního uvážení, deváté ročníky na škole č. 1 a škole č. 3 musí číst určitá literární díla, ale k těmto dílům si mohou dále vybrat literaturu, kterou mají rádi.

Ve třetí skupině je pouze šestý ročník školy č. 3⁵¹. Celý tento seznam klade důraz zejména na motivaci žáka k jakémukoli čtení. Mají sice na výběr ze širokého seznamu literatury, ale přesto si mohou zvolit literaturu vlastní.

Odpověď na první otázku, zda se vyučující snaží uzpůsobit seznamy doporučené literatury podle čtenářských preferencí žáka, tedy závisí na jednotlivých vyučujících, kteří seznamy vytvářejí. Vyučující, jehož seznamy spadají do první skupiny, na čtenářské preference žáků nehledí vůbec, vyučující, jehož seznamy spadají do druhé skupiny, se snaží seznamy literatury vytvářet podle čtenářských preferencí svých žáků částečně, a vyučující spadající do třetí skupiny tvoří seznamy doporučené literatury převážně podle čtenářských preferencí žáků.

Z odpovědí na druhou otázku lze usoudit, že většina žáků (téměř 90%), by si přála v rámci doporučené četby číst literaturu, kterou čtou jako volnočasové čtení. Žáci tedy jako literaturu, kterou by chtěli číst v rámci doporučené četby, nejčastěji uváděli stejné tituly, které uváděli i jako své nejoblíbenější. Ovšem vyskytly se i případy, které by doporučily literaturu zaměřenou více na vzdělávací faktor než primárně na relaxaci, např. Malý princ od A. de Saint Exupéryho, Fimfárum od J. Wericha, Romeo, Julie a tma od J. Otčenáška, Kytice K. J. Erbena, či Lovci Mamutů E. Štorcha.

⁴⁷ ZŠ Masarykova Rychnov nad Kněžnou

⁴⁸ Gymnázium F. M. Pelcla Rychnov nad Kněžnou

⁴⁹ ZŠ Solnice

⁵⁰ ZŠ Javornice

⁵¹ ZŠ Javornice

Odpověď na otázku třetí, jaká je současná obliba individuální četby u dnešních pubescentů, je kladná. Téměř tři čtvrtiny všech žáků uvedly, že je čtení knížek baví. Knižní trh nabízí velký výběr titulů v různých žánrech, žáci si proto mohou vybrat ze široké knižní nabídky. Největší oblibu má podle výzkumu žánr fantasy.

Při odpovědi na čtvrtou otázku je patrná velice nízká obliba četby doporučené literatury, tedy četby z povinnosti. Tento fakt bych kladla za vinu převážně špatně postaveným seznamům. Vyučující českého jazyka a literatury si zřejmě kladou za hlavní cíl žáka primárně vzdělávat v oblasti literatury, místo aby se snažili nejprve žáka motivovat volnočasovou literaturou a teprve poté volit náročnější literaturu.

Při shrnutí všech poznatků jsem došla k názoru, že pubescenti mají většinou kladný vztah k četbě, ale doporučená četba je od čtení většinou odrazuje. Ovšem pokud by byla doporučená četba zrušena úplně, mohlo by se stát, že by žáci sklouzli ke čtení brakové literatury, u které by už zůstali.

Řešením této komplikované situace by dle mého názoru mohlo být přepracování seznamů povinné literatury. Zadávat do nich literární díla modernější a ne tak zastaralá. Dále by měl dát učitel žákovi možnost z výběru více knížek, ze kterých by si žák vybíral pouze určitý počet děl. Přidávat literární klasiku, pokud učitel jinak nedá, pouze v rozumné míře.

Téměř ideálním seznamem se mi jeví seznam pro šestý ročník javornické školy, proto bych doporučovala pokračovat ve vytváření podobných seznamů i na jiných školách.

ZÁVĚR

Práci, která se zabývá mimočítankovou četbou pubescentů, jsem rozdělila na dvě části, teoretickou a praktickou. V první, teoretické části jsem osvětlila základní terminologii vázající se k hlavnímu tématu mimočítankové četby. Dané pojmy jsou důležité pro lepší pochopení celé práce a výsledků. V první části jsem se dále zabývala historicko-spoolečenským pozadím poválečné generace a generace sametové revoluce. Díky této části dokážeme lépe pochopit, proč učitelé zadávají pro děti nevhodná díla. Hlavní pozornost jsem věnovala problematice dětského čtenáře ve vztahu s rodinou a školou, vnímání čteného textu dítětem a čtenářským potřebám dnešních dětí. S problematikou dětského čtenáře se váže i následující část, zabývající se psychologií dospívajícího čtenáře především ve vztahu ke komunikaci a četbě. Poslední kapitolou je stručný vývoj literatury, který slouží jako náhled na důležité okamžiky v dějinách literatury pro děti a mládež.

Ve druhé, praktické části, jsem přešla od obecných pojmů a faktů ke konkrétnímu výzkumu týkající se čtenářství žáků šestých a devátých ročníků. Nejprve popisují jednotlivé seznamy literatury, které mi poskytly školy a jejich stručné vyjádření k tématu. Následně zkoumám výsledky podle pohlaví a věku žáků. Výzkumu se účastnilo celkem 129 žáků škol z Rychnovska. Z výsledku odpovědí na dvanáct otázek lze vyvodit závěry.

Zjistila jsem, že oproti očekávání děti převážně baví číst individuální četbu a uvítaly by, pokud by učitel bral při tvorbě seznamů v úvahu i jejich názor. Žáci šestého ročníku jsou podle očekávání poctivější a více čtou zadanou četbu. Pubescenti čtou nejraději současnou literaturu, chlapani převážně fantasy, dívky román s dívčí hrdinkou. Žáci šestého ročníku se při výběru literatury nejčastěji spoléhají buď sami na sebe, nebo si nechávají poradit od rodiče či prarodiče. Žáci devátého ročníku preferují také vlastní úsudek, nebo debatují o výběru knížek se svými vrstevníky.

V rámci povinné četby čtou žáci především povídky, ke kterým mají neutrální vztah. Kdyby si mohli vybírat literaturu sami, volili by většinou svojí oblíbenou literaturu, někteří brali v úvahu i tradiční a vzdělávací aspekt.

V dnešní době se velmi často mezi učiteli i rodiči vyskytuje názor, že dnešní generace raději sedí u počítače nebo u televize a knihy je nezajímají. Výsledky výzkumu proto shledávám pozitivními. Málokterý čtenář sice dokáže posoudit vhodnost či nevhodnost zvolené literatury, s tím by však mohl pomoci učitel, pokud by se více zaměřil na přání žáků.

Důležitou funkci hrají hlavně v mladším věku dítěte i rodiče, protože do kontaktu s knížkou přichází dítě již v raném věku. Ti by měli dítě podporovat v četbě jakéhokoli žánru.

V bakalářské práci jsem se kromě typického dotazníku zaměřila také na seznamy doporučené četby zadané učitelem, což mi umožnilo porovnat názor učitele s názorem žáka. Výzkum ukázal na velké rozdíly mezi míněním učitele a žáka na vhodnost doporučené literatury.

Pokud chce učitel podporovat čtenářskou gramotnost vhodnou motivací, měl by vhodně vypracovat seznamy doporučené literatury, které musí být více variabilní, obsahovat širší nabídku titulů a seznamy četby více zaměřit na současnou literaturu.

Použitá literatura

BUBENÍČKOVÁ, Petra et al.: *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. 1. vyd. Hradec Králové, 2011. Nakl. Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-165-5.

DOLEŽALOVÁ, Jana: *Čtenářská gramotnost a klíčové kompetence v kontextu současných proměn ve vzdělávání*. In: Příprava učitelů primárního vzdělávání. ed. Bartošová, Iva. 1. vyd., Hradec Králové, 2005. Nakl. Gaudeamus Univerzita Hradec Králové. ISBN 80-7041-199-6.

GEJGUŠOVÁ, Ivana: *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole*. 1. vyd., Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1.

HOMOLOVÁ, Kateřina: *Dětský a dospívající čtenář*. Opava, 2013. Vydala Slezská univerzita. ISBN 978-80-7248-852-7.

HOMOLOVÁ, Kateřina: *Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství*. 1. vyd. Ostrava, 2008. Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-641-3.

CHALOUPKA, Otakar: *Horizonty čtenářství*. 1. vyd., Praha, 1971. Nakl. Albatros.

CHALOUPKA, Otakar: *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-40-8.

CHALOUPKA, Otakar: *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha, 1995. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85865-41-6.

CHRÁSKA, Miroslav: *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd., Olomouc, 2006. Vyd. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1367-1.

Kolektiv autorů: *České děti jako čtenáři*. 1. vyd., Brno, 2014. Vyd. Host. ISBN 978-80-7491-497-8.

LANGMAJER, Josef, Krejčířová, Dana: *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha, 1998. Grada Publishing, spol. s.r.o. ISBN 80-7169-195-X.

MARHOUNOVÁ, Jana: *Čtenářem se člověk stává*. 1. vyd., Praha, 1987. SNTL.

STRAKOVÁ, Jana et al. *Vědomosti a dovednosti pro život*. Praha: ÚIV, 2002.

TOMAN, Jaroslav. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1999. ISBN 80-7204-111-8.

TRÁVNÍČEK, Jiří: *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. 1. vyd., Brno, 2007. Host- vydavatelství s.r.o. ISBN 978-80-7294-270-1.

ZACHOVÁ, Alena: *Čtenářství a čtenářská gramotnost*. 1. vyd., Vlkov, 2013. Nakladatelství Heleny Rezkové. ISBN 978-80-904449-7-3.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vzorový dotazník

Příloha č. 2: Seznamy doporučené četby školy č. 1

Příloha č. 3: Seznamy doporučené četby školy č. 2

Příloha č. 4: Seznamy doporučené četby školy č. 3

Příloha č. 5: Seznamy doporučené četby školy č. 4

Příloha č. 6: Seznam současné oblíbené literatury

Příloha č. 7: Doporučená četba – náměty žáků

7.1 PŘÍLOHA Č. 1 – Vzorový dotazník

DOTAZNÍK

Prosím o vyplnění dotazníku, který se zabývá problematikou čtenářství na 2. stupni ZŠ a nižším stupni víceletých gymnázií. Dotazník je anonymní a slouží výhradně k výzkumu čtenářství. Prosím o pečlivé zodpovězení všech otázek dotazníku. Při vyplňování dotazníku postupujte dle instrukcí. Z nabídky vyberte vždy jednu hodící se odpověď.

Děkuji za ochotu a spolupráci,

Petra Macháňová.

1. Jsi:
 - a) Chlapec
 - b) Dívka

2. Zakroužkuj, prosím, do jaké třídy chodíš:
 - a) 6. třída (prima)
 - b) 9. třída (kvarta)

3. Kolik přečteš za rok knížek?
 - a) Více než 15
 - b) 10-14
 - c) 5-9
 - d) 1-4
 - e) Žádnou

4. Zadej název své oblíbené knížky:

5. Dává ti paní učitelka/pan učitel povinnou četbu?
 - a) Ano (Pokračuj otázkou 6)
 - b) Ne (Pokračuj otázkou 9)

6. Čteš knížky, co ti zadává paní učitelka?
 - a) Ano, všechny knížky poctivě čtu.
 - b) Když nemám do školy nic jiného, tak ano.
 - c) Jen výjimečně.
 - d) Nepřečetl(a) jsem nic.

7. Kolik knížek máš za rok přečíst?
 - a) Každý měsíc alespoň jednu knížku.
 - b) Musíme přečíst 6- 9 knížek ročně.
 - c) Máme přečíst 3- 5 knížek.
 - d) Jenom 1 nebo 2 knížky za rok.

8. Kdyby ti pan učitel /paní učitelka dal/a za povinnou četbu knížku, která by byla víc podobná knížkám, co máš rád/a, jak by tě to ovlivnilo?
- Začal/a bych číst více.
 - Četl/a bych pořád stejně.
 - Nečetl/a bych.

9. Kdo ti pomáhá s výběrem knížek?
- rodiče (prarodiče)
 - vrstevníci (spolužáci, kamarádi)
 - učitel
 - knihovnice
 - sourozenci
 - jiné(napiš):_____

10. Odpověz na otázky **pod seznamem žánrů**:

- dobrodružná literatura
- komiks
- poezie
- povídky
- fantasy
- sci-fi
- historické knížky
- horor
- biografie (autobiografie)
- román s dívčí hrdinkou
- pohádky
- detektivka

- Z výše uvedených žánrů vyber jeden **nejoblíbenější**:_____
- Z výše uvedených žánrů vyber jeden **nejméně oblíbený**: _____
- Z výše uvedených žánrů vyber jeden, který čtete ve škole **nejčastěji**: _____

11. Z následujících otázek vyber ano nebo ne:

- Baví tě číst knížky mimo školu? ano x ne
- Baví tě číst povinnou četbu? ano x ne

12. Jakou knížku bys rád/a zařadil/a do seznamu povinné četby?

PŘÍLOHA Č. 2 - škola č. 1: Základní škola Solnice

Doporučená četba

6. třída

Četba je doporučena, děti mohou číst, co mají rády.

B. Němcová: Divá Bára

Z. Bezděková: Říkali mi Leni

E. Štorch: Bronzový poklad

A. Jirásek: Staré pověsti české

E. Petiška: Staré řecké báje a pověsti

J. V. Pleva: Robinson Crusoe

K. Poláček: Bylo nás pět

Josef Pohl: Pod jezevčí skálou

S. Rudolf: Kopretiny pro zámeckou paní

S. Rudolf: Pozor kočky

S. Rudolf: Metráček

Věra Plívová-Šimková: Lišáci, Myšáci a Šibeničák

Iva Hercíková: (Dívčí román)

9. třída

1) K. Čapek: Válka s mloky

2) 1 dílo Oty Pavla

3) 1 dílo – sci-fi nebo fantasy

PŘÍLOHA Č. 3 - Škola č. 2: Základní škola Masarykova v Rychnově nad Kněžnou

6. třída

Souvislá četba

1. Společná četba

Karel Jaromír Erben: Kytice

Alois Jirásek: Staré pověsti české (podrobný průřez)

Božena Němcová: Babička

2. Individuální četba

a) Závazná část

6.A

Josef Čapek: Povídání o pejskovi a kočičce

Karel Čapek: Dášenska čili Život štěněte

Karel Čapek: Desatero pohádek

Vladislav Vančura: Kubula a Kuba Kubikula

Ivan Olbracht: O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách

Stanislav Rudolf: Metráček

Eduard Štorch: Lovci mamutů

Zdeňka Bezděková: Říkali mi Leni

Karel Poláček: Bylo nás pět

prázdninová četba: Daniel Defoe - J.V.Pleva: Robinson Crusoe

6.B,C

Josef Čapek: Povídání o pejskovi a kočičce

Karel Čapek: Dášenska čili Život štěněte

Karel Čapek: Desatero pohádek

Vladislav Vančura: Kubula a Kuba Kubikula

Eduard Štorch: Lovci mamutů

Karel Poláček: Bylo nás pět

Zdeňka Bezděková: Říkali mu Leni

prázdninová četba: Daniel Defoe - J.V.Pleva: Robinson Crusoe

b) Doporučená část

6.A,B,C

Jindřich Šimon Baar: Hanýžka a Martínek

Eduard Bass: Klapzubova jedenáctka

František Flos: Lovci kožešin, Lovci orchidejí

Marie Majerová: Robinsonka

Eduard Petiška: Staré řecké báje a pověsti

Alan Marshall: Už zase skáču přes kaluže

Pohádky českých i světových autorů

Literatura pro děti a mládež: Foglar, Štorch, Rudolf, London, Twain, Verne,...

c) Individuální část

knihy, filmy, výstavy, divadelní přestavení, televizní a rozhlasové pořady apod. dle vlastního výběru

9. ročník

Souvislá četba

1. Společná četba

Marie Kubátová

Jan Werich

2. Individuální četba

9.A

a) Závazná část

Antoine de Saint-Exupéry: Malý princ

Alexander Sergejevič Puškin: Kapitánská dcera

Ernest Hemingway: Stařec a moře

Jack London: Bílý tesák

Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera

Jules Verne: kniha dle vlastního výběru

Jan Werich: Fimfárum

Josef Lukášek: Pohádky z Orlických hor

9. B,C

Antoine de Saint-Exupéry: Malý princ

Ernest Hemingway: Stařec a moře

Jack London: Bílý tesák

Mark Twain: Dobrodružství Toma Sawyera

Jan Werich: Fimfárum

Josef Lukášek: Pohádky z Orlických hor

b) Doporučená část

Luvík Aškenazy: Dětské etudy

Ota Pavel: Pohádka o Raškovi

Marie Kubátová

Miroslav Horníček: Dobře utajené housle

Jiří Žáček

c) Individuální část

knihy, filmy, výstavy, divadelní přestavení, televizní a rozhlasové pořady apod. dle vlastního výběru

PŘÍLOHA Č. 4 - škola č. 3: Základní škola Javornice

Seznam literatury

6. – 7. ročník

Pověst, historie

Alois JIRÁSEK: Staré pověsti české nebo jiné zpracování pověstí – Drijverová, Eislerová

Ivan OLBRACHT: Biblické příběhy nebo jiné zpracování Bible

Regionální pověsti: FRÝZEK: Ze světa pověstí nebo LUKÁŠEK: Pohádky z Orlických hor

Alena JEŽKOVÁ: Příběhy českých knížat a králů, Praha babka měst

Eduard PETIŠKA: Staré řecké báje a pověsti, Báje a pověsti starého Egypta a Mezopotámie

Martina DRIJVEROVÁ: České dějiny očima psa

ADLA, ČERNÝ, KALOUSEK: Obrázky z českých dějin a pověstí, Obrázky z dějin zeměpisných objevů,...

Lucie SEIFERTOVIÁ: Dějiny udatného národa českého

Hana DOSKOČILOVÁ: Když velcí byli kluci (originální vyprávění o dětství známých vědců a umělců), Damoklův meč

Pohádky

Karel Jaromír ERBEN, B. NĚMCOVÁ: České pohádky

František HRUBÍN: Pohádky tisíce a jedné noci

Jan WERICH: Fimfárum

Karel ČAPEK: Devatero pohádek

Betty MACDONALD: Láryfáry

Petr NIKL: Lingvistické pohádky

Sarah MLYNOWSKI: Co by kdyby: ...

Josef LADA: Nezbedné pohádky

Poezie aneb básničky

Zdeněk SVĚRÁK: jakákoliv sbírka básní/písni

Jaroslav SEIFERT: Maminka

Miloš KRATOCHVÍL: Pes nám spadla

Jiří ŽÁČEK: Aprílová škola

Radek MALÝ: Kam až smí smích

František HRUBÍN: 2 x 7 pohádek

Fantasy

Ilka PACOVSKÁ: Sedmý smysl

J. K. ROWLINGOVÁ: HarryPotter

Eoin COLFER: Artemis Fowl

Roderick GORDON: série Podzemí

Black HOLLY: Kronika rodu Spiderwicků

Renata ŠTULCOVÁ: Rafaelova škola

Christopher PAOLINI: série Odkaz dračích jezdců

Marianne CURLEY: Strážci času

Jenny NIMMO : Děti Rudého krále

Lloyd ALEXANDER: Kroniky Prydainu

Henry H. NEFF: Tajemství gobelínu

CliveStaples LEWIS: Letopisy Narnie

BACCALARIO= Ulysses MOORE: Brána času

Angie SAGE: příběhy SeptimuseHeapa

Cornelia FUNKE: Inkoustové srdce

Sarah PRINEAS: Konyvran

Norton JUSTER: Podivuhodná výprava z pokoje až ...

Garry KILWORTH: Atika

J. R. R. TOLKIEN: Hobit aneb cesta tam a zase zpátky

Timothée de FOMBELLE: Tobiáš Lolness

Otfried PREUSSLER: Čarodějův učeň

Eva IBBOTSON: Tajemství 13. nástupiště

Petr STANČÍK: Mrkev ho vcucla pod zem

Příběhová próza s dětským hrdinou

Enid BLYTON: Správná pětka

Vojtěch STEKLAČ: Pekelná třída, Boříkovy lapálie, atd.

Richmal CROMPTON: Jirka, postrach rodiny (série)

René GOSCINY, Jean-Jacques SEMPÉ: Mikuláš a jeho přátelé

Miloslav ŠVANDRLÍK: Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka (série)

Lemony SNICKET: Řada nešťastných příhod (série)

Joachim FRIEDRICH: Čtyři a půl kamaráda

Janet TASHJIAN: Žil jsem jako kniha, Žil jsem jako kaskadér
R. J. PALACIOVÁ: (Ne)obyčejný kluk
James PATTERSON: Já srandista, Lovci pokladů
Vendula BORŮVKOVÁ: Annie a berlepsy
Eoin COLFER: Legenda o nejzlobivějším klukovi na světě, Legenda o pistolnici Murphyové
Katherine PATERSONOVÁ: Most do země Terabithia
Italo CALVINO: Smolař Matěj
Zbigniew NIENACKI: Pan aut'ák a templáři
Martina DRIJVEROVÁ: Domov pro Mart'any, Sísá Kyselá
Miloš KRATOCHVÍL: Prázdniny blbce číslo 13
Caroline CARLSSONOVÁ: Téměř ctihodná liga pirátů
Michael FRY: Povedená partička
David WALLIAMS: Malý miliardář
Francine OOMEN: Jak přežít svou maličkost
Petra NEOMILNEROVÁ: Amélie a tma
Roald DAHL: Karlík a továrna na čokoládu
Stephen HAWKING: Jirkův tajný klíč k vesmíru
Karel POLÁČEK: Bylo nás pět
Louis PERGAUD: Knoflíková válka
Gerald DURELL: Mluvící balík, O mé rodině
Jacqueline WILSON: Půlnoc, První starosti, Dítě v kufru

Historické

Thomas BREZINA: Expedice Kolumbus – Faraonův amulet + jiné příběhy
Runer JONSSON: Viking Vik
Veronika VÁLKOVÁ: Karel IV., Pozdvižení v Pompejích a další
TorillThorstad HAUGER: V zajetí Vikingů
série Zločinu na stopě – historické krimi: například LENK: Past na Alexandra

Dobrodružné

Eric KNIGHT: Lassie se vrací
Ernest Thompson SETON: Dva divoši
Jules VERNE: Tajuplný ostrov, Dva roky prázdnin, Děti kapitána Granta
Robert Louis STEVENSON: Ostrov pokladů

František BĚHOUNEK: Trosečníci polárního moře
Arthur RANSOME: Boj o ostrov
Rudyard KIPLING: Knihy džunglí
Jaroslav FOGLAR: Hoši od Bobří řeky, Chata v jezerní kotlině
Miloš ZAPLETAL: Stezka odvahy
James Oliver CURWOOD: Vlčák Kazan

Detektivky

Rudolf ČECHURA: Čítanka pro začínající detektivy (příběhy Sherlocka Holmese)
Vlastimil VONDRUŠKA: Fiorella a Bratrstvo křišťálu (+ další díly)
Astrid LINDGREN OVÁ: KalleBlomkvist zasahuje (+ další díly)
Vojtěch STEKLAČ: Dvojčata v akci (různé díly) – Poklad hraběte Domanína
Jürg OBRIST : Papoušek Pepper zasahuje (detektivka s angličtinou)
Daniela KROLLUPEROVÁ : Společenstvo klíčníků
Svatopluk HRNČÍŘ: Únos krále hádanek

Gamebook

série nakladatelství REBO: Dobrodružná věda, Dobrodružná historie
Jean-Luc BIZIEN: 100 tajemství v knihovně
David GLOVER: Strašidelný zámek, Muzeum záhad, aj.
Zachraňte rytíře krále Artuše
SteveBarlow: Zlaté cihly
Keran FANNING: Cesta Vikingů
THILO: V říši dinosaurů

9. ročník

Žáci si musejí vybrat 3 knihy ze seznamu + 2 knihy vlastní:

Karel Čapek: R.U.R./Válka s mloky
E. Hemingway: Stařec a moře
J. Werich: Fimfárum/ 3 pohádky dle vlastního výběru
Bohumil Hrabal: Ostře sledované vlaky
Perličky na dně /3 povídky
Ota Pavel: Jak jsem potkal ryby
Viktor Dyk: Krysař

PŘÍLOHA Č. 5 - škola č. 4: Gymnázium F. M. Pelcla v Rychnově nad Kněžnou

6. třída

Božena Němcová: libovolných pět pohádek (klasická pohádka)

Jan Werich: Fimfárum (moderní autorská pohádka)

Jean de la Fontaine: Bajky (žánr bajky)

Martina Drijverová: Staré pověsti pro malé děti (pověst)

Jaroslav Vrchlický: Noc na Karlštejně (drama)

Astrid Lindgrenová: Bratři lví srdce (dětská dobrodružná literatura)

Karel Poláček: Bylo nás pět (dětská humoristická literatura)

Jiří Žáček: Dětem (poetické dílo)

PŘÍLOHA Č. 6

Seznam současné oblíbené literatury

Chlapci 6. třída

Deník malého poseroutky (J. Kinney) 8x
Eragon (Ch. Paolini) 2x
Harry Potter (J. K. Rowlingová) 2x
Hraničářův učeň (J. Flanagan) 2x
Já JůTuber (kol. Já JůTuberů) 2x
Bílý tesák (J. London)
Cristiano Ronaldo – nelze upřesnit autora
Klub záhad (T. Brezina)
Lovci mamutů (E. Štorch)
Obrázky z Československých dějin (J. Černý)
Pejsek a kočička (J. Čapek)
Percy Jackson: Zloděj blesku (R. Riordan)
Správná pětka (E. Blytonová)
Zaklínač: Meč osudu (A. Sapkowski)

Chlapci 9. třída

Beowulf (J. R. R. Tolkien) 3x
Honzíkova cesta (B. Říha) 2x
Alois Nebel (Jaroslav Rudiš)
Americký sniper (Ch. Kyle)
Ulysses Moore: Brána času (P. Baccalario)
Detektivův učeň – neexistující název knihy
Digitální pevnost (Dan Brown)
Harry Potter (J. K. Rowlingová)
Hraničářův učeň (J. Flanagan)
Hunger Games (S. Collins)
Hvězdy nám nepřály (J. Green)
Kavalíři odvahy (O. Batlička)
Klub záhad (T. Brezina)
Labyrint (J. Dashner)
Lovci mamutů (E. Štorch)
Na západní frontě klid (E. M. Remarque)
Pán prstenů (J. R. R. Tolkien)
Percy Jackson: Zloděj blesku (R. Riordan)
Pokoj 1408 (Stephen King)
Robinson Crusoe (J. V. Pleva)
Staré řecké báje a pověsti (E. Petiška)
Syn pekel (M. Burdová)
World of Warcraft (K. R. DeCandido)
Zaklínač (A. Sapkowski)

Dívky 6. třída

Harry Potter (J. K. Rowlingová) 3x
Metráček (S. Rudolf) 3x
Já JůTuber (kol. Já JůTuberů) 2x
Lovci mamutů (E. Štorch) 2x
Selekce (K. Cass) 2x
Bella a Sebastián (C. Aubryová)
Bílý tesák (J. London)
Čarodějky z jezdecké školy (C. Kessel)
Deník malého poseroutky (J. Kinney)
Deník mimoňky (R. R. Russel)
Hledání Aljašky (J. Green)
Jsem průšvih jménem Klaudie
(M. Durková)
Kletba rodu Bardulfů (G. P. Jones)
Klub záhad (T. Brezina)
Konečně 12 (W. Massová)
Král krysa (J. Clavell)
Lassie se vrací (E. Knight)
Leť s větrem o závod (P. Walkerová)
Letopisy Narnie (C. S. Lewis)
Luisa a Lotka (E. Kästner)
Moje kamarádka je koza nebeská
(P. Schröder)
Můj milý deníčku (J. Benton)
Percy Jackson: Zloděj blesku (R. Riordan)
Pohřešovaná (Ch. Mooney)
Půlnoční palác (C. R. Zafón)
Sedmý smysl (I. Pacovská)
Sirotek Lowoodský (Ch. Brontěová)
Skleněný trůn (S. J. Maas)
Správná pětka (E. Blytonová)
Ta, která chytá slunce (A. Dorsey)
Vampire Academy (R. Mead)

Dívky 9. třída

Bez naděje (C. Hooverová) 4x
Divergence (V. Roth) 2x
Dívka ve vlaku (P. Hawkins) 2x
Holky na vodítku (I. Březinová) 2x
Hvězdy nám nepřály (J. Green) 2x
Svůdné zlo (W. Higgins) 2x
50 odstínů (E. L. James)
Dánská dívka (D. Ebershoff)
Hledání Aljašky (J. Green)
Jak přežít tuhle třídu? (F. Oomen)
Kapky rosy (L. Lanczová)
Labyrint: Útěk (J. Dashner)
Léto bez návratu (M. Stoniš)
Než jsem tě poznala (J. Moyes)
Nikdy neříkej nikdy (P. Martišková)
Ostře sledované vlaky (B. Hrabal)
Podivuhodný příběh Benjamina Buttona
(F. S. Fitzgerald)
Proměněná (Morgan Rice)
Robinsonka (M. Majerová)
Stalker (L. Kepler)
Štěstí na dosah (I. Petříková)
Ta holka se snad zbláznila (L. Stínil)
William, Kate a malý George
(Ch. Andersen)

PŘÍLOHA Č. 7

Doporučená četba – náměty žáků

Chlapci 6. třída

Deník malého poseroutky (J. Kinney) 5x
Eragon (Ch. Paolini) 2x
Hobit (J. K. K. Tolkien) 2x
Harry Potter (J. K. Rowlingová) 2x
Kytice (K. J. Erben) 3x
Můj nejhorší školní rok (J. Patterson) 2x
Fimfárum (J. Werich)
Já JůTuber (kol. Já JůTuberů)
Klub záhad (T. Brezina)
Malý princ (A. de Saint Exupery)
Piráti z Karibiku (K. Meyer)
žánr sci-fi 3x
žánr komiks 2x
žánr detektivka
žánr dobrodružná literatura
žánr horor
žánr fantasy
je mi to jedno 3x
nevím, ale bylo by dobré tam dát něco, co
nás každého baví

Chlapci 9. třída

Pán prstenů (J. K. K. Tolkien) 4x
Harry Potter (J. K. Rowlingová) 3x
Hobit (J. K. K. Tolkien) 3x
Hunger Games (S. Collins) 3x
Černý indián (S. Kautmanová)
Divergence (V. Roth)
Erebos (U. Poznanski)
Hra o trůny (G. R. R. Martin)
Hraničářův učeň (J. Flanagan)
Hvězdy nám nepřály (J. Green)
Kavalíři odvahy (O. Batlička)
knihy Stephena Kinga
Na hřebenech vichřice (M. Rampa)
Ostře sledované vlaky (B. Hrabal)
Percy Jackson: Zloděj blesku (R. Riordan)
Podzemní město (K. Poláček)
Romeo, Julie a tma (J. Otčenášek)
Star Wars (S. Beecroft)
The Walking Dead (R. Kirkman)
nevím
čitelnější a zábavnější knížky
novější knihy
detektivky

Dívky 6. třída

Harry Potter (J. K. Rowlingová) 5x
Bella a Sebastián (C. Aubryová) 2x
Deník malého poseroutky (J. Kinney) 2x
Letopisy Narnie (C. S. Lewis) 2x
Můj milý deníčku (J. Benton) 2x
Bílý tesák (J. London)
Deník mimoňky (R. R. Russel)
Já JůTuber (kol. Já JůTuberů)
Král krysa (J. Clavell)
Kytice (J. K. Erben)
Let s větrem o závod (P. Walkerová)
Lovci mamutů (E. Štorch)
Percy Jackson: Zloděj blesku (R. Riordan)
Půlnoční palác (C. R. Zafón)
Sedmý smysl (I. Pacovská)
Šepot v nebezpečí (A. Dorsey)
Trilogie Selekcce, Elita, První (K. Cass)
Záhada mrtvých – nelze upřesnit autora
Zuby nehty (kol. autorů sk. Hlava nehlava)
sci-fi 2x
žánr fantasy
komiks
horor
ty, které nejsou nudné
Ty, které by mě bavily.
Nevím.

Dívky 9. třída

Bez naděje (C. Hooverová) 2x
Dívka ve vlaku (P. Hawkins) 2x
Holky na vodítku (I. Březinová) 2x
Hvězdy nám nepřály (J. Green) 2x
Město z kostí (C. Clare) 2x
Papírová města (J. Green) 2x
Dánská dívka (D. Ebershoff)
Divergence (V. Roth)
Hunger Games (S. Collins)
Hvězdy nám nepřály (J. Green)
Kate, budoucí královna (K. Nichollová)
Léto bez návratu (M. Stoniš)
O zlaté rybce (J. Červenka)
Podivuhodný příběh Benjamina Buttona
(F. S. Fitzgerald)
žánr detektivka nebo drama
od autorů pro náctileté